

ŠEST RAZLOGA ZBOG KOJIH KINA NEĆE BITI SLEDEĆA SVETSKA SUPERSILA

Sažetak:

U ovom radu dato je dato je šest razloga zbog kojih Kina neće biti sledeća svetska supersila. Prvi razlog tiče se toga da je uspon i pad velikih sila pre jedan dugačak proces nego nešto što se dešava preko noći. Drugi se tiče odgovora na pitanje da li je Kina zaista najveća pretnja američkoj prevlasti u svetskim poslovima. Američka reakcija na mogući uspon Kine istražena je u trećem razlogu. Četvrti deo ovog rada propituje kakvi su stvarni kineski kapaciteti i samim tim njeni izgledi za svetsku dominaciju. Izazovi koji stoje pred Kinom u budućnosti dati su u petom delu. Konačno, u šestom razlogu se tvrdi da Kina u stvari nema želju za svetskim vođstvom, bar za sada.

Ključne reči: međunarodni odnosi; spoljna politika; Velike sile; moć; Sjedinjene Američke Države; Kina

Kada su 1. aprila ove godine u Londonu, na sastanku koji je prethodio Samitu Grupe 20 najrazvijenijih država sveta, Predsednik SAD, Barak Obama, i Predsednik Narodne Republike Kine, Hu Đintao, prvi put jedan drugom pružili ruku, bio je to, po mnogima, susret prvih ljudi dve najmoćnije zemlje sveta – jedne čija je moć na vrhuncu i druge čije vreme tek dolazi.³ Oni koji istoriju vide kao jedan neprekidan niz uspona i padova velikih sila, gde one kao u trkama štafete predaju dominaciju nad svetskim poslovima jedna drugoj, navode kao svoj glavni argument istoriju i primere Španije, Holandije, Francuske, Velike Britanije, i samih Sjedinjenih Američkih Država, koje su se jedna za drugom smenjivale kao vodeće zemlje svog doba.⁴ Sa druge strane, neki, poput kolumniste „Njujork Tajmsa“ Tomasa L. Fridmana, kažu da svet, figurativno govoreći, više nije elipsast već da je ravan poput neke džinovske ploče⁵ (Fridman misli da više ne postoji hijerarhija u moći među državama sveta već da su te razlike toliko izglacane da je svet gotovo ravan), i da

---

2 Asistent, Univerzitet u Beogradu – Fakultet političkih nauka.
E-mail: dragan.zivojinovic@fpn.bg.ac.rs

3 Videti šire o tom susretu: Li Xing, „Hu, Obama set up New Economic Dialog“, *The China Daily*, 01. April 2009, Izvor: Internet, 04/01/09, http://www.chinadaily.com.cn/china/2009-04/01/content_7640364.htm

4 Videti: Pol Kenedi, *Uspion i pad velikih sila*, Službeni List SRJ, Beograd, CID, Podgorica, 1999

5 Videti: Thomas L. Friedman, *The World is Flatt- The Brief History of the 21st Century*, Farrar Straus Giroux, New York, 2005, za srpski prevod ove knjige videti: Tomas L. Fridman, *Svet je ravan*, Dan Graf, Beograd, 2007

Kina i Indija (neki ih, kombinujući početna slova nazivaju *Kindija*)⁶ u mnogim dimenzijama posmatrano već stoje rame uz rame sa Amerikom, to jest da imaju nešto što se zove potencijal moći koji će kad se u potpunosti ostvari, daleko prevazići ono što Amerika u tom trenutku bude imala. Kad se tome doda i svetska ekonomska kriza koja traje u poslednje dve godine, a intenzivno od 14. septembra 2008. i pada Leman Bradersa kao i uobičajena ljudska sklonost da se događaji posmatraju van konteksta u kojem se dešavaju i samo iz jednog ugla, stvari po budućnost američke moći postaju još gore.

Ukratko rečeno, Kina je već tu pred vratima, i „Rim našeg doba“ se ne može spasti od onog što ga neminovno čeka. U tom smislu i Kongres Sjedinjenih Američkih Država je pre par godina doneo odluku kojom se od Ministarstva odbrane SAD zahteva da svake godine izvesti predstavnike legislative o stanju vojne moći Kine.⁷ Čini se da su i oni podlegli utisku da je Kina ta koja će naslediti SAD na mestu broja 1. Štaviše, u knjigama poput *America's Coming War with China: A Collision Course over Taiwan*,⁸ Teda Galena Karpentera iz Kejto Instituta u Vašingtonu, tvrdi se da će do rata između SAD i Kine doći za manje od decenije, a povod će, naravno, biti Tajvan. Pravi uzroci biće mnogo dublji i, poput Tukididovog opisa sukoba između Sparte i Atine u vreme Peloponeskog rata⁹, ticaće se dubljih, sistemskih uzroka koji čak i ne zavise od volje samih aktera.¹⁰ Sile istorije, jednostavno rečeno, imaju neku svoju logiku. Po rečima urednika američkog nedeljnika „Njuzvik“, Farida Zakarije, velike sile su kao operске dive – svaki njihov ulazak i silazak sa istorijske scene praćen je burnim komešanjima i nemirima.¹¹ To je suština teorije o prelasku moći (Power transition theory)¹² koja tvrdi da su najnestabilniji periodi

6 Videti: *Chindia – The 21st Century Challenge*, Izvor: Internet, http://www.heartland.it/_lib/_docs/2005_03_chindia_the_21st_century_challenge.pdf.

7 Ovaj dokument, čiji je zvanični naziv „Godišnji izveštaj Kongresu- vojna moć Narodne Republike Kine 2009“ može se naći na sledećoj internet adresi: <http://www.defenselink.mil/pubs/>

8 Videti: Ted Galen Carpenter, *America's Coming War with China: A Collision Course over Taiwan*, Palgrave, Macmillan, New York, 2006; Za slične argumente videti i: Džon Miršajmer, *Tragedija politike velikih sila*, Udruženje za studije Sjedinjenih Američkih Država u Srbiji, Beograd, 2009, poglavlje 10.

9 Videti: Tukidid, *Peloponeski rat*, prevod: Dušanka Obradović, Prosveta, Beograd, 1999

10 Odlično objašnjenje uzroka Peloponeskog rata daje poznati profesor harvardskog Univerziteta Džozef Naj u svojoj knjizi *Kako razumevati međunarodne sukobe*. Videti, Džozef S. Naj, Jr., *Kako razumevati međunarodne sukobe*, Stubovi kulture, Beograd, 2006, str. 30-40;

11 Videti: Fareed Zakaria, „China: Appease...or Contain? Speak softly, Carry a Veiled Threat“, *The New York Times Magazine*, Sunday, February 18th 1996, izvor: Internet: 10/17/09 <http://www.nytimes.com/1996/02/18/magazine/china-appease-or-contain-speak-softly-carry-a-veiled-threat.html?pagewanted=all>

12 Najkraće rečeno, ova teorija „opisuje međunarodni sistem kao hijerarhijski (za razliku od realističke teorije međunarodnih odnosa koja ga opisuje kao anarhičan), kojim dominira jedna sila, koja je najjača država u sistemu.“ Nasuprot teoriji *ravnoteže snaga* koja u premoći jedne države vidi opasnost po nezavisnost drugih, ova teorija smatra da je postojanje dominantnih država dobra stvar jer „dominantna sila zasniva međunarodni *status quo* – skup formalnih i neformalnih pravila koje upravljaju interakcijama na

u međunarodnim odnosima oni u kojima jedna sila gubi na značaju, a druga se uspinje.¹³ Vrhunac nestabilnosti je, naravno, u tački u kojoj dolazi do izjednačavanja njihove moći. Drugim rečima, sukob između SAD i Kine je neminovan i desiće se onda kad im se moć bude izjednačavala, to jest kad jaz u moći bude najmanji. (Za zanimljivu ilustraciju ove teorije primenjenu na odnose SAD i Kine videti sliku 2).

Ostaje još samo da vidimo da li će SAD prepustiti vođstvo u svetskim poslovima svojom voljom ili će ih Kina sama, ili pomoću koalicije država koju ona bude predvodila, već nekako naterati na to. Ravnoteža snaga zavladaće međunarodnim odnosima kao što je vladala i u prethodnim vekovima.¹⁴

⇒ međunarodnom nivou, u njihovoj ekonomskoj, političkoj i vojnoj sferi.“ Ipak, nekim državama takvi uslovi odgovaraju a nekima ne. One države kojima takvi uslovi odgovaraju zovu se *zadovoljene sile*, onima kojima ne, *nezadovoljene*. U tom smislu i treba razumeti gore pomenutu glavnu hipotezu ove teorije, a koja kaže da kada nezadovoljena sila dostigne uzjednačenje u moći sa dotad dominantnom silom, verovatnoća rata međunarodnih razmera dramatično raste.“ Ipak, to nije neki „gvozdeni zakon“ po kom se stvari mogu odvijati. Dakle, za razliku od teorije ravnoteže snaga, *teorija o prelasku moći* tvrdi da *neravnoteža snaga* nije nužno zla po stabilnost međunarodnog sistema kao takvog. Naprotiv. „teorija o prelasku moći“ sugeriše da je Hladni rat ostao „hladni“ zato što Sovjetski Savez nikada nije dostigao izjednačenje u moći sa Sovjetskim Savezom.“ Šire o ovoj teoriji videti u: A. F. K. Organski, *World Politics*, Alfred A. Knopf, New York, 1958; A. F. K. Organski, *World Politics*, Alfred A. Knopf, New York, 1968, Second Edition; Jacek Kugler and Douglas Lemke, eds., *Parity and War: Evaluations and Extensions of the War Ledger*, University of Michigan Press Ann Arbor, 1996; Ronald L. Tammen et al., *Power Transitions: Strategies for the 21st Century*, Chatham House, New York, 2000; Douglas Lemke, *Regions of War and Peace*, Cambridge University Press, Cambridge, 2002; Brian Efind, Jacek Kugler and Gaspare Genna, „From War to Integration: Generalizing Power Transition Theory“, *International Interactions*, 2003, 29,4, pp 293-314. Douglas Lemke, „Great Powers in the Post-Cold War World: A Power Transition Perspective“, in: T. V. Paul, James J. Wirtz, and Michel Fortman, Eds., *Balance of Power – Theory and Practice in the 21st Century*, Stanford University Press, Stanford, Ca., 2004, pp. 52-75. (citati su strana 55, 56, 57, 57); Videti primenu ove teorije na slučaj uspona Kine u specijalnom broju časopisa *The Journal of Strategic Studies* koji je u potpunosti bio posvećen ovoj temi, *The Journal of Strategic Studies*, Vol. 30, No. 4–5, 683 – 704, August–October 2007. a naročito tekstove: Warren I. Cohen, „China’s Rise in Historical Perspective“, *The Journal of Strategic Studies*, Vol. 30, No. 4–5, 683 – 704, August–October 2007, pp. 683-704; ili Avery Goldstein, „Power Transitions, Institutions, and China’s Rise in East Asia: Theoretical Expectations and Evidence“, *The Journal of Strategic Studies*, Vol. 30, No. 4–5, 683 – 704, August–October 2007, pp. 639-682.; Takođe videti i: Jacek Kugler and Ronald Tamen, *Regional Challenge: China’s Rise to Power*, izvor: internet 10/17/09 <http://www.apcss.org/Publications/Edited%20Volumes/RegionalFinal%20chapters/Chapter4Kugler.pdf>

13 Ovakvu jednu situaciju profesor Univerziteta Princeton, Dži Džon Ajkenberi naziva „**tranzicionom anksioznošću**“. Po njemu, „države u usponu žele da pretvore svoju novostečenu moć u značajniji uticaj u globalnom sistemu- da preoblikuju njegova pravila i institucije u skladu sa njihovim vlastitim interesima. Sile u opadanju, sa druge strane, se plaše gubljenja kontrole (nad međunarodnim sistemom – prim. D. Ž.) i zabrinute su za bezbednosne posledice svoje oslabljene pozicije.“ Videti: : G. John Ikenberry, „The Rise of China and the Future of the West“, op. cit. p. 26.

14 Glavni pobornik ideje da će 21. vek u stvari biti vek povratka ravnoteže snaga je bivši američki državni sekretar i savetnik za nacionalnu bezbednost, Henri Kisindžer. Videti šire o tome: Henri Kisindžer, *Diplomatija*, Verzalpres, Beograd, 1999, str. 5-14; 715-742; Henri Kisindžer, *Da li je Americi potrebna spoljna politika*, BMG, Beograd, 2003.; Za nove argumente na tu temu videti: Henry Kissinger, „An End of Hubris“, *The Economist*, November 18th, 2008, izvor: Internet 11/25/08 http://www.economist.com/theworldin/PrinterFriendly.cfm?story_id=12574180

Ali, da li je to baš tako? Iz najmanje šest razloga mi to ne smatramo nužnim sledom događaja i mislimo da se stvari mogu posmatrati i drugačije. Iako postoji mnogo očiglednih razloga da se poveruje u neminovnost uspona Kine kao dominantne svetske sile, ako nas je išta istorija međunarodnih odnosa naučila onda je to činjenica da ne postoje predodređenosti u međunarodnim odnosima. S obzirom na broj činilaca koji utiče na razvoj nekog događaja, kao i uvek prisutne mogućnosti da se desi nešto nepredviđeno, determinizam u odnosima između ljudi, država i drugih njihovih tvorevina gotovo da i ne postoji. Da parafraziramo Mihaila Bulgakova iz njegovog čuvenog romana *Majstor i Margarita*, problem s međunarodnim odnosima nije u tome što se uvek može desiti nešto nepredviđeno, već što se to može desiti iznenada.¹⁵ Budući da je jako mali broj teoretičara pretpostavio mogućí završetak Hladnog rata i raspad Sovjetskog Saveza, zašto bi kineska putanja uspona bila determinisana? Ako ništa drugo, možemo bar govoriti o problemima sa kojima će se Kina suočavati na svom putu ka statusu svetske supersile. Mi smatramo da postoji više takvih problema, a ovom prilikom obratićemo posebnu pažnju na šest.

U tom smislu rad se sastoji od šest delova. U prvom delu rada govori se usponu Kine u svetlu nekih primera iz istorije. Posebna pažnja posvećena je usponu Sjedinjenih Američkih Država u rang svetske supersile. Drugi deo istraživanja bavi se pitanjima moći u međunarodnim odnosima, problemima njenog određenja, „merenja“ i percepcije. Takođe, u ovom delu rada u najkraćem se razmatraju „pretendenti“ na položaj vodeće zemlje sveta, odnosno eventualni izazivači sadašnjoj dominaciji SAD u svetskim poslovima. Treći deo pruža uvid u to šta Amerika čini i šta bi mogla da uradi u budućnosti u cilju očuvanja svog sadašnjeg položaja u svetu. Preostala tri dela rada odnose se na samu Kinu i prepreke, koje po našem mišljenju stoje na njenom putu ka budućoj svetskoj supersili. Četvrti deo istraživanja govori o nedostatku kapaciteta za tako nešto, peti o izazovima koji stoje pred njom, a šesti o nedostatku želje za svetskim liderstvom, bar za sada.

USPON I PAD VELIKIH SILA I DOLAZAK KINE – „UME TO I DA POTRAJE“

Kao prvo, i usponi i padovi velikih sila su pre jedan dugotrajan proces, nego nešto što se dešavaju preko noći.¹⁶ U pitanju su decenije, ponekad i vekovi, a ne godine, kako to neki očekuju. Uostalom, iako više nisu najmoćnije sile sveta, Velika

15 Naime, u ovom, po mnogima, jednom od najboljih dela svetske književnosti u XX veku, Bulgakov piše kako problem sa smrću nije u tome što se može umreti, već što se može umreti iznenada. Videti: Mihail Bulgakov, *Majstor i Margarita*, Večernje novosti, Beograd, 2004

16 O ovome ima i drugačijih mišljenja. Na primer u nedavnom tekstu koji su na ovu temu u poznatom američkom dnevnom listu *Los Angeles Times* objavili Kristofer Lejn, profesor međunarodnih odnosa Džordž H.V. Buš školi vlade i javnih poslova na teksaškom „A & M“ Univerzitetu i Bendžamin Švarc, urednik američkog časopisa *Atlantik*, kaže se sledeće: „U samom srcu ovih dubokih geopolitičkih promena nalazi se ogromni rast kineske ekonomije. Ne samo zbog toga što sto bi Peking neminovno zapretio američkim interesima, već zbog toga što rast moći Kine automatski znači relativni pad moći Amerike, i samih osnova posleratnog međunarodnog poretka. Ovakav razvoj događaja podseća nas na činjenicu da promene u globalnoj ravnoteži snaga pre mogu biti nagle i bez kontinuiteta, nego postepene i evolutivne.“ ➔

Britanija, Francuska, Italija, Japan ili Nemačka, i dalje su faktori na koje morate računati u međunarodnim odnosima. Zamislite samo tog naivnog posmatrača pojava u Otomanskoj imperiji šesnaestog veka, koji se ponadao da će smrću Sulejmana Veličanstvenog ubrzo doći do propasti imperije, a samim tim i do oslobođenja porobljenih naroda. Uprkos tome što Turska nikada kasnije nije bila toliko moćna kao u doba Sulejmana, proteklo je još mnogo vremena do mira u Lozani 1923. godine kada je konačno rešeno Istočno pitanje, a samim tim i sudbina Turske.¹⁷ Carstvo,¹⁸ koje se nekada pružalo na prostoru od Bagdada do zidina Beča, preživelo je još mnogo vekova, gospodareći narodima i zemljama čiji su broj i veličina, čak i na samom zalasku imperije, u vreme Prvog svetskog rata, bili zaista impresivni. Sama činjenica sa koliko su muka balkanski narodi izvojevali nezavisnost od Otomanske imperije, na najbolji način govori o tome.¹⁹

Što se tiče same Amerike, njen uspon u rang svetske supersile trajao je više od 150 godina. Ogroman potencijal razvoja nakon sticanja nezavisnosti 1783. godine i značajnog proširenja teritorija u decenijama koje su usledile, bio je nakratko zaustavljen građanskim ratom, ali se dodatno povećao u godinama posle njega. Amerika je zahvaljujući svemu tome, postala država-kontinent, a ne zemlja u evropskom smislu te reči. Bilo je logično zašto je, onda kada je 26. američki predsednik Teodor Ruzvelt, kao domaćin i posrednik, okupio 1905. godine u Portsmutu, država Njuhempšir, diplomatske predstavnike Rusije i Japana radi potpisivanja mirovnog ugovora, mnogima postalo jasno koja zemlja će obeležiti vek iza nas. Svemu tome je, naravno, prethodila snažna ekonomska ekspanzija, ali i trijumfalni izlazak na svetsku scenu ovaploćen pobedom u ratu sa Španijom iz 1898. godine, kojim je Amerika pokucala na vrata velikih sila.²⁰ Novoizgrađena mornarica (za čije se stvaranje snažno zalagao jedan od pionira geopolitike, Alfred Tajer Mahan, smatrajući da ne možete biti svetska sila bez mornarice svetskog opsega), čiji je potencijal bio epskih razmera, postala je najmoćnija na svetu, a brodovi sa američkom zastavom zamenili su britanske kao suvereni gospodari

---

↳ Videti: Christopher Layne, Benjamin Schwartz, „Twilight of Pax Americana“, *Los Angeles Times*, Tuesday, September 29, 2009, izvor: Internet: 09/30/09
<http://www.latimes.com/news/opinion/commentary/la-oe-schwarz29-2009sep29,0,2544713,print.story>

17 Za poslednje godine otomanske imperije (u svetlu Versajske mirovne konferencije iz 1919. godine, mira u Sevru, rata sa Grčkom i mira u Lozani) videti: Margaret Macmillan, *Paris 1919 – Six Months that Changed the World*, Random House Trade Paperbacks, New York, 2002, pp. 347-455.

18 Istoriju uspona i pada Otomanske imperije daje poznati britanski istraživač Bliskog Istoka, Lord Kinross. Videti: Lord Kinross, *The Ottoman Centuries – The Rise and Fall of the Turkish Empire*, Morrow Quill Paperback, New York, 1977

19 O tome iscrpno piše Miša Gleni. Videti: Miša Gleni, *Balkan 1804-1999: nacionalizam, rat i velike sile*, Samizdat B92, Beograd, 2001

20 Period između 1865. godine i vremena završetka građanskog rata, i 1908. godine, koji je ključan za ulazak Amerike u rang velikih sila opisan je u: Fareed Zakaria, *From Wealth to Power: The Unusual Origins of America's World Role*, Princeton University Press, Princeton, New Jersey, 1998

svetskih mora i okeana.²¹ I upravo je mornarica bila ta koja je, nakon što su Sjedinjene Američke Države ušle u Prvi svetski rat 1917. godine, transportovala preko milion i po vojnika na evropska bojišta, što je bilo od odlučujućeg značaja da sile Antante iz rata izađu kao pobednice. Na mirovnoj konferenciji u Versaju, dve godine kasnije, ideje tadašnjeg Predsednika SAD, Vudroa Vilsona o pravu naroda na samoopredeljenje i osnivanju Društva naroda (koje su bile ključne odlike novouspostavljenog sistema kolektivne bezbednosti kojim je zamenjen stari sistem ravnoteže snaga), postale su svetski poredak. Međutim, iako su vrata svetske dominacije sada već bila naširoko otvorena, Amerikanci su se zahvaljujući Vilsonovoj nefleksibilnosti i fanatizmu, te jakom protivljenju u Kongresu, ipak povukli iz svetskih poslova, tj. Senat nije ratifikovao ono što je Predsednik već bio prihvatio.²²

Godine između dve rata, obeležene unutrašnjim problemima i velikom ekonomskom krizom, jasno su stavile do znanja predsedniku Frenklinu Ruzveltu kojim putem Amerika treba da ide u budućnosti. Politika „Nju dila“ ukazala je na potrebu za postojanjem svetskog tržišta, a trgovine i tržišta svetskih razmera nije moglo biti bez postojanja stabilnosti u svetu, odnosno bez situacije u kojoj bi sve velike sile preuzele brigu o njenom održavanju. Otuda se taj „novi svet“ gradio na dve osnove: jedna je bila ekonomska - san o postojanju svetskog tržišta i svetske trgovine ostvario se osnivanjem tzv. Bretonvudskih institucija (Međunarodnog monetarnog fonda i Svetske banke); druga je bila bezbedna - njen izraz bilo je osnivanje Ujedinjenih Nacija, čijih je pet stalnih članica Saveta bezbednosti postalo pet najodgovornijih država za održavanje stabilnosti međunarodnog sistema, odnosno mira i bezbednosti u svetu.²³ Amerika je sada, bila najmoćnija država na planeti sa preko 50 posto svetskog GDP-a, nuklearnim monopolom sve do 1949. godine (kada je Sovjetski Savez izvršio svoju prvu atomsku probu), a njena vojska kontrolisala je sve značajne tačke sveta. Ipak, sukob sa Sovjetskim Savezom iz vremena Hladnog rata, bio je veliki test za nju. Položaj svetske supersile zahtevao je i određene žrtve, koje su se poput rata u Vijetnamu, merile u desetinama hiljada mrtvih vojnika, ali i u gubitku legitimiteta u očima svetske i domaće javnosti.

Prolazeći kroz periode poraza i trijumfa, gubitaka vere u sebe i iznenadnog povratka iste, SAD su, iako nisu uspele da same, direktno pobede velikog protivnika (on se, uprkos svim američkim naporima koji su svakako doprineli njegovom padu, ipak

---

21 Veza između teorije profesora Mahana i praktičnih postupaka Predsednika Teodora Ruzvelta odlično je opisana u: Paul Kennedy, „Birth of a Superpower“, *Time*, July 3, 2006, Vol. 168, No. 1, pp. 62-66. O uticaju koji je na Predsednike Teodora Ruzvelta i Frenklina Delano Ruzvelta i njihovo shvatanje američkog nacionalnog interesa imao Alfred Tajer Mahan videti: J. Simon Rofe, „Under the Influence of Mahan“: Theodore and Franklin Roosevelt and their Understanding of American National Interest“, *Diplomacy and Statecraft*, Vol. 19, No. 4, 2008, pp. 732-745.

22 Videti šire o tome: David A. Lake, *Entangling Relations – American Foreign Policy in its Century*, Princeton University Press, Princeton, New Jersey, 1999, pp. 78-127.

23 Videti: David Lake, „Beyond Anarchy- The Importance of Security Institutions“, *International Security*, Vol. 26, No. 1 Summer 2001, pp. 129-160.

svojom voljom povukao sa mesta supersile), ako ništa drugo, *uspele da ostanu neporažene*.²⁴ Usamljenost na mestu svetske supersile u vremenu posle kraja Hladnog rata, primorala ih je na traganje za sopstvenim identitetom, na borbu između potrebe za svetskim prisustvom i svetskim vođstvom i nespremnosti najširih slojeva stanovništva da plate cenu jednog takvog poduhvata.²⁵ Ipak, čini se da u samim SAD živi još uvek dovoljan broj onih koji su sposobni i spremni za tako nešto, bez obzira na sve rizike koje to sa sobom nosi.²⁶ Ratovi koje su SAD vodile i vode u poslednjih nekoliko godina najbolji su dokaz za to. Vodeća uloga u procesu globalizacije i činjenica da su SAD još uvek glavna ekonomska sila sveta, snažni su izvori iz kojih će SAD i u decenijama koje dolaze crpeti snagu za položaj jedine svetske supersile. Takođe, „mekna moć“ SAD, najšire posmatrano izražena u privlačnosti američke kulture, i načina života za ostatak sveta, bila je i ostala neprikosnoven²⁷ (čak i kad se najnoviji talas antiamerikanizma, od rata u Iraku iz 2003. godine pa naovamo uzme u obzir). Kad se tome doda i to da priče o opadanju američke moći, nisu ništa novo, već se, kako neki hroničari navode, mogu pratiti još od prvih dana Republike, postaje jasno da vreme dominacije SAD u svetskim poslovima još nije isteklo.²⁸ Drugim rečima, iako je Amerika u procesu opadanja moći, njen silazak sa mesta vodeće sile sveta trajeće određeno vreme, a njena premoć u svetskim poslovima, ostaće, jer, kako to kaže poznati nemački teoretičar međunarodnih odnosa Jozef Jofe, u nedostatku onih koji su sposobni i voljni da preuzmu tu ponekad nezahvalnu ulogu, Sjedinjene Američke Države ostaju *sila po difoltu*.²⁹ Svima onima koji veruju da se velike

---

24 Najbolji a najsažetiji istorijat Hladnog rata dat je u: John Lewis Gaddis, *Cold War- A New History*, The Penguin Press, New York, 2005. Ovom knjigom profesor Gedis, zaokružuje je svoje, skoro četrdesetogodišnje bavljenje ovom tematikom. Takođe o Hladnom ratu videti: John Young, John Kent, *International Relations Since 1945*, Oxford University Press, New York, 2004. ili: Melvyn P. Leffler, *For the Soul of Mankind: The United States, the Soviet Union, and the Cold War*, Hill and Wang, New York, 2007

25 O tome je u više navrata pisao Zbignjev Bžežinski, nekadašnji savetnik za nacionalnu bezbednost u administraciji predsednika Kartera. Videti, između ostalog: Zbignjev Bžežinski, *Velika šahovska tabla*, CID, Podgorica, 1999, str. 195-200.;

26 „Stanje duha“ američke vojske veoma je dobro prikazano u knjizi poznatog kolumniste časopisa „Atlantik Montli“, Roberta D. Kaplana. Videti: Robert D. Kaplan, *Imperial Grunts- The American Military on the Ground*, Random House, New York, 2005; za suprotno mišljenje videti Andrew Bachevich, *The Limits of Power: The End of American Exceptionalism*, Metropolitan Books, New York, 2008; ili: Christopher A. Preble, *The Power Problem: How American Military Dominance make us Less safe, Less Prosperous and Less Free*, Cornell University Press, Ithaca, New York, 2009

27 O „mekoj moći“ SAD videti u: Joseph S. Nye, Jr., *Soft Power-The Means to success in World Politics*, Public Affairs, New York, 2004

28 Videti: *Pregled*, List Ambasade SAD u Beogradu, br. 249. Navedeno prema: *Pregled*, Ambasada SAD u Beogradu, br. 252, 1992, str. 33.

29 Videti: Josef Joffe, „The Default Power“, *The New York Times*, Thursday, August 20, 2009, izvor: Internet: 08/30/09 <http://www.nytimes.com/2009/08/21/opinion/21iht-edjoffe.html>; ili: Josef Joffe, „The Default Power: The False Prophecy of America's Decline“, *Foreign Affairs*, September/ October 2009, izvor: Internet 09/05/09 <http://www.foreignaffairs.com/articles/65239/josef-joffe/the-default-power>

sile, poput zvezda padalica, rađaju i umiru u nekom određenom trenutku, treba poručiti da malo pažljivije čitaju istoriju njihovih uspona i padova, budući da, u nekim slučajevima, to može trajati i decenijama, ponekad i vekovima.³⁰

KAKO MERITI MOĆ U MEĐUNARODNIM ODNOSIMA – DA LI JE BAŠ KINA NAJOZBILJNIJI PRETENDENT NA SVETSKI PRESTO? IMA LI IMPERIJA UOPŠTE NASLEDNIKA?

Kao drugo, pokušaj da se tačno izmeri moć neke zemlje u međunarodnim odnosima, isti je kao i pokušaj da se preskoči sopstvena senka: dosad to nikom nije pošlo za rukom. Iako je bilo raznih pokušaja da se učini tako nešto, pa su pojedini teoretičari smišljali razne formule kojima su sabirali različite elemente moći,³¹ uvek je postojao

30 Kako kaže već više puta pominjani istoričar sa Jejla, Pol Kenedi, u jednom tekstu objavljenom neposredno po izbijanju velike svetske ekonomske krize prošle godine, „jedna od pouka istorije uspona i pada velikih sila je da im je (osmanlijama, habsburzima, britancima) trebalo veoma mnogo vremena da propadnu. One su dobijale udarce u glavu, svuda doživljavale poraze i poniženja, bankrotirajući pritom više puta. Međutim, opstajale su, umanjenoj uticaja, ali bez smrtonosnih rana. To se često dešavalo zbog toga što sile u usponu nisu znale kako da ih zamene. Opstajale su takođe i jer su posedovale značajne izvore moći. Habsburzi su se držali jer imali vojsku koja je bila operativna na 14 jezika. Britanci pak jer je London bio finansijski centar sveta a uz to kontrolisali su mnogo važnih pomorskih baza. Dvadesetovekovne imperije čiji je život bio kratak (nacistička nemačka, japanci, sovjeti) – nisu imale takvu podlogu. Došle su i prošle...“ Videti: Paul Kennedy, „Is this the end of the American Era“, *The Sunday Times*, October 12, 2008, izvor: Internet, 12/03/08 http://www.timesonline.co.uk/tol/news/world/us_and_americas/article4926356.ece; Za slične argumente videti i: John Plender, „US: Decline but not Fall“, *Financial Times*, November 11 2009, izvor: internet: http://www.ft.com/cms/s/708b1a50-cef9-11de-8a4b-00144feabdc0,dwp_uuid=03d100e8-2fff-11da-ba9f-00000e2511c8,print=yes.html

31 Jedan od najpoznatijih primera „formula moći“ dao je nemački fizičar Vulhelm Fuks. Naime, „on je svoju formulu izrazio kao sumu proizvedene energije, proizvedenog čelika i kubnog korena broja stanovnika. Godine 1963. njegova tako dobijena tablica najmoćnijih imala je na vrhu SAD (100), SSSR (67), Kinu (41), SR Nemačku (15), Japan (14), Veliku Britaniju (12) i Francusku (7).“ Videti: Willchelm Fucks, *Formeln zur Macht*, DBA, 1965, p. 129. Navedeno prema: Vojin Dimitrijević, Radoslav Stojanović, *Međunarodni odnosi*, Službeni list SRJ, Beograd, 1996, str. 360. Na sličan način Kineski Institut za savremene međunarodne odnose uveo je pojam tzv. **Sveobuhvatne nacionalne moći** (Comprehensive National Power ili Zonghe Guoli). Sledeći savet Dzv Sjao Pinga da se stvari moraju posmatrati u celosti, a izražavajući činjenicu da kineski narod voli brojeve pod ovim pojmom podrazumeva se skup kvantitativnih i kvalitativnih elemenata nacionalne moći, to jest rečeno jezikom Džozefa Naja, tvrde i meke moći. Formula je veoma složena i mnogobrojni činioци se moraju uzeti u obzir kako bi se ovaj indeks moći izračunao. Videti šire o tome u: Hu Angang, Men Honghua, „The Rising of Modern China: Comprehensive national Power and Grand Strategy“, izvor: internet: 11/09/09 www.irchina.org/en/pdf/hag.pdf; Za neke od pokušaja merenja moći videti i: Ashley J. Tellis, Janice Bially, Christopher Layne, Melissa Mcpherson, *Measuring National power in the PostIndustrial Age*, RAND Corporation, Santa Monica, Ca., 2000, izvor: internet: 11/01/09 http://www.rand.org/pubs/monograph_reports/MR1110/ Za nešto drugačije argumente videti: Gregory F. Treverton, Seth G. Jones, *Measuring National Power*, RAND Corporation, Santa Monica, Ca., 2005, izvor: internet 11/01/09 http://www.rand.org/pubs/conf_proceedings/2005/RAND_CF215.pdf; **U tabeli 1** prikazani su neki od najvažnijih pokušaja merenja moći do sada onako kao to vidi Nemački Institut za globalne i regionalne studije iz Hamburga.

problem kako izmeriti njene nematerijalne činioce (na primer kvalitet političke, vojne, intelektualne i ekonomske elite; nacionalni moral u smislu spremnosti za rat i sl). Dodatni problem je i što se moć može shvatiti najmanje u dvostrukom smislu: kao *kapacitet* (neko opipljivo dobro koje posedujete, recimo snaga vaših mišića kad je reč o vama kao o pojedincu, ili pak naoružanje koje posedujete, ili snaga vaše ekonomije, kad je u pitanju država čiji ste građanin); i sa druge strane kao vaša *sposobnost da promenite nečije ponašanje, a za to nije nužan preduslov da budete moćniji*.³² Jedini način na koji se to tradicionalno radilo, a to je direktnim ratom dveju strana, bio bi katastrofalan po obe strane, pogotovo u vreme nuklearnog oružja.

---

32 „Na njenom najosnovnijem nivou, moć se može definisati na dva različita načina. Moć, onako kako je ja definišem, predstavlja ništa više nego određenu imovinu ili materijalna dobra koja su dostupna državama. Drugi pak, određuju moć u terminima ishoda interakcija između država. Moć, oni smatraju, je sve ono što se tiče kontrole ili uticaja nad ponašanjem drugih država; to je sposobnost jedne države da prinudi druge da učine nešto (što inače svojom voljom ne bu učinile – prim. D. Ž.)“ Videti: John J. Mearsheimer, *The Tragedy of Great Power Politics*, W. W. Norton, New York, 2001, p. 57. Prvo određenje shvata moć kao kapacitete koje posedujete (nazovimo to ovom prilikom *materijalističkim shvatanjem* moći), a drugo smatra da je moćnija ona država koja prevlada u nekom sukobu, to jest koja uspe da promeni nečije ponašanje (nazovimo to ovom prilikom *biheviorističkim shvatanjem* moći – od engleske reči *behavior* što znači ponašanje). Tipičan predstavnik prvog shvatanja moći jeste poznati teoretičar ofanzivnog realizma Džon Miršajmer, a drugog poznati američki politikolog Robert Dal. Ova dva shvatanja moći najbolje se mogu shvatiti na primeru Vijetnamskog rata. Glavne strane u sukobu, SAD i Vijetnam (Severni Vijetnam) su prema materijalističkom shvatanju moći bili nejednaki (modernim političkim rečnikom rečeno – asimetrični) protivnici, jer nema sumnje da su SAD bile daleko moćnije od Vijetnama. Bihevioristi govore suprotno: ishod rata (iz koga je de fakto severni Vijetnam izašao kao pobednik) najbolje vam tvori o tome ko je bio moćniji. U tom smislu, analitičari RAND korporacije, Gregori Treverton i Set Džons potpuno su u pravu kad u svojoj studiji o merenju moći u međunarodnim odnosima iz 2005. godine tvrde da se o „moći države može promišljati na tri nivoa: na nivou **resursa ili kapaciteta**; na nivou **konverzije** moći kroz procese koji se odigravaju unutar država; na nivou moći u smislu **ishoda**, pri čemu mislimo na mogućnosti države da prevlada (ostvari svoje ciljeve-prim, D. Ž.) u određenim situacijama. Početna tačka za razmišljanje i razvijanje metode merenja moći država je posmatranje država kao „**rezervoara moći**“. Pa ipak, ovi kapaciteti – demografski, ekonomski, tehnološki i drugi, - postaju vidljivi tek kroz proces konverzije moći. Država mora da pretvori materijalne izvore moći, ili ekonomske potencijale u upotrebljivije instrumente kao što je borbeno sposobnost (to jest upotrebljiva vojna moć- prim. D. Ž.). Na kraju, ono šta čega politički odlučioi najviše vole nije moć kao potencijal, ili moć dobijena iz nacionalnog etosa, osećaja pripadnosti određenoj državnoj zajednici ili socijalne kohezije. Njima je najviše stalo do moći koja se manifestuje u za njih povoljnim ishodima. Treći nivo moći je najjasniji, jer je uslovan i relativan. Zavisi od toga kako se moć manifestuje i u odnosu na koga se moć koristi“. Drugačije rečeno od moći kao kapaciteta do moći koju možete primenivati u cilju promene nečijeg ponašanja na način koji bi vama odgovarao dugačak je put. Videti šire o tome u: Gregory Treverton, Seth G. Jones, „Measuring Power: How to Predict Future Balances“, *Harvard International Review*, izvor: internet 10/01/09 <http://www.entrepreneur.com/tradejournals/article/print/133706587.html> ili: Gregory F. Treverton, Seth G. Jones, *Measuring National Power*, op. cit. Šire o moći u međunarodnim odnosima videti u: Joseph S. Nye, Jr., *Power in Global Information Age: From Realism to Globalization*, Routledge, London, 2004; ili: Michael Barnett, Raymond Duvall, „Power in International Politics“, *International Organization*, 59, Winter 2005, pp. 39-75.; ili: Felix Berenskoetter, M. J. Williams, Eds., *Power in World Politics*, Routledge, London, 2007

Tabela 1: Indeksi moći

Izvor: German Institute of Global and Area Studies, Hamburg, internet: 11/13/09 http://www.giga-hamburg.de/english/content/rpn/strategy/pdf/power_index.pdf

Indeks moći	Opis	Izvor
Frenk Kliford Džerman, 1960.	Razvio je indeks koji se sastoji od dvadeset varijabli i poznat je po složenosti proračuna. Uglavnom se koristi za jednostavnu indeksaciju i kalkulacije, zbog toga što postoje velike korelacije između Džermanovih indeksa i drugih kao što su GDP i GNP. Danas, neke varijable mogu biti zamjenjene nekim obuhvatijim, kao što je uglj, nafta, ili hidroelektricitet po proizvodnji energije; ali ideja da se teritoriji doda i kvalitativna dimenzija tako što će se uzeti u obzir i gustina naseljenosti te razvijenost putne mreže još uvek postoji.	Frank Clifford German, „A Tentative Evaluation of World Power“, <i>Journal of Conflict Resolution</i> , Vol. 4 1960, pp. 138–144.
Vilhelm Fuks, 1965.	Knjiga Vilhelma Fuksa je doživela veliki uspeh, ne samo u Nemačkoj, već i u Sjedinjenim Američkim Državama. Fuksova formula moći se i danas svuda pominje kad god se govori o merenju moći. Kao profesor fizike, Fuks je dao svež i značajan impuls polju međunarodnih odnosa. Njegova formula je sastavljena od varijabli ukupnog stanovništva, proizvodnje čelika i proizvodnje energije. Prednost ove formule je u njenoj parsimoničnosti. Ipak, njeno izvođenje i proverljivost su sporne.	Wilhelm Fucks, <i>Formeln zur Macht: Prognosen über Völker</i> , Wirtschaft, Potentiale, Stuttgart 1965.
Dejvid J. Singer	Zbirni indeks nacionalnih resursa (CINC) razvijen je u okviru projekta <i>Korelacije rata</i> započetog 1963. godine od strane Dejvida Singera. CINC spaja tri dimenzije: resurse kojima se može uticati na druge države kratkoročno, srednjeročno ili dugoročno. U formuli, izvor kratkoročnog uticaja ogleda se u vojnim resursima (vojni izdaci, osoblje); srednjeročni uticaj u industrijskoj aktivnosti (proizvodnja gvožđa i čelika, potrošnja energije); i dugoročni u demografskim faktorima (ukupna populacija, urbana populacija). Projekat <i>Korelacije rata</i> postavio je nove standarde u kvantitativnom proučavanju međunarodne politike. CINC je i dalje među najpoznatijim i najprihvaćenijim metodama za merenje nacionalnih resursa.	David Joel Singer, <i>The Correlates of War: Testing some Realpolitik Models</i> , The Free Press, New York, 1980.
A. F. K. Organski, Jacek Kugler, 1980.	A.F.K. Organski i Jacek Kugler u osnovi preporučuju korišćenje GNP-a za merenje nacionalnih resursa. Međutim, prema njima, najveća mana svih indeksa moći je nedostatak političke dimenzije, npr. sposobnosti vlade da efektivno mobilize sve te izvore moći koji se mere indeksima. Zbog toga oni formuli dodaju stvarnu poresku osnovicu, poreski kapacitet te stranu pomoć.	A.F.K. Organski, Jacek Kugler, <i>The War Ledger</i> , The University of Chicago Press, Chicago, 1980.

<p>Sveobuhvatna nacionalna moć, CNP</p>	<p>Od 1984. godine, kineske akademske institucije i univerziteti su razvili različite indekse moći za merenje sveobuhvatne nacionalne moći (Comprehensive National Power -CNP ili zonghe guoli- prim. D. Ž.). Namera koncepta CNP-a je da se izmeri nacionalna moć države sveobuhvatno i iz svih uglova. „Vojna moć više ne može da opiše glavne činioce moći.“ Takođe, elementi kao što su ekonomija, nauka i tehnologija postali su veoma važni. Akademska debata u Kini oko CNP-a vodi se i na nivou kvalitativnog „u diskusijama o prednostima i slabostima države“, i kvantitativnog „kroz formule koje opisuju numeričke vrednosti CNP-a“.</p>	<p>http://www.fas.org/nuke/guide/china/doctrine/pills2/</p> <p>http://irchina.org/en/xue-ren/china/pdf/mhh3.pdf</p>
<p>CASS indeks</p>	<p>Kancelarija za statistiku i analizu pri Institutu za svetsku ekonomiju i politiku (IWEP-koji pripada Kineskoj akademiji društvenih nauka- prim. D. Ž.), objavila je <i>Komparativnu studiju sveobuhvatne nacionalne moći (Comprehensive National Power - CNP) najvećih svetskih država</i> 1996. godine. Osnovni principi koje su autori postavili u osam glavnih polja CNP-a su sledeći:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Materijalna moć (konkretni činioci moći kao što su ekonomija, vojni poslovi, itd.) i „duhovna moć“ (neopipljivi činioci kao što su međunarodni odnosi, politika, itd.); obe moći moraju biti uključene • CNP ne karakteriše samo “stvarna moć”, već i “potencijalna moć” igra važnu ulogu (npr. naučna i tehnološka dostignuća pre nego što će biti upotrebljena, prirodna bogatstva koja još nisu iskorišćena, itd.) • Vremenski aspekt CNP-a takođe treba uvažiti. Indikatori CNP-a su se menjali kroz istoriju, i zato novi aspekti moraju biti uvršteni (npr. sve veća važnost informacija). 	<p>http://www.fas.org/nuke/guide/china/doctrine/pills2/part08.htm</p>
<p>Indeks Akademije vojnih nauka (AMS) Narodne oslobodilačke vojske Kine koji je izradio pukovnik Huang Šuofeng</p>	<p>Indeksni sistem Akademije vojnih nauka (AMS CNP- Narodne oslobodilačke vojske Kine) podeljen je na četiri važna indeksna podsistema: „indeksni podsistem materijalne moći (tvrde moći), indeksni podsistem duhovne moći (meke moći), koordinisani indeksni podsistem moći, indeksni podsistem životne sredine.“</p> <p>Za svaki od njih, Huang je razvio detaljnu subindeksaciju i zajedno ova kombinacija podsistema stvara CNP indeksni sistem za procenu. Primer za indeksni podsistem materijalne moći je podsistem političke moći koji se sastoji od sledećih indikatora: strateški ciljevi država; politička stabilnost; politička dostignuća; karakteristike vođstva države; organizovanost; kapacitet za donošenje političkih odluka; odanost nacionalnim obeležjima.</p>	<p>http://www.fas.org/nuke/guide/china/doctrine/pills2/part08.htm</p>

Takođe, zbog proste činjenice da se moć neke zemlje uvek sagledava u kontekstu vremena o kojem govorimo, jasno je da su uprkos tome što su SAD danas manje moćne nego 1945. godine (kada su između ostalog imale i nuklearni monopol), slabosti i odsustvo eventualnih izazivača njenoj prevlasti doveli su do toga da poslehladnoratovski svet bude ustvari „američki svet“.³³ Kad se toma doda i faktor „percepcije moći“, to jest da vi niste ono što jeste, već da ste onakvi kakvim vas drugi vide, situacija sa procenom ko je u kom trenutku moćniji postaje još složenija, a posledice jednog takvog čina dalekosežnije. Ljudima koji se bave psihologijom odnosa između ljudi, naroda i država još odavno je postalo jasno da se zbog tzv. „igre nepotpunih informacija“ (nikada ne znate sve o nekom drugom, i o njegovim namerama) veoma često dolazi do pogrešne percepcije namera druge strane, koje kad se pomešaju sa duboko usađenim osećajem nesigurnosti u svakome od nas, za posledicu imaju da vrlo često ne umemo da procenimo odakle dolazi stvarna opasnost, ako je uopšte i ima.³⁴ Čisto ekonomski posmatrano, *Japan* je još uvek druga ekonomija sveta i sa tog aspekta još uvek predstavlja veću pretnju od same Kine.³⁵

33 O važnosti konteksta za razumevanje moći neke zemlje u međunarodnim odnosima, piše i već pominjani Pol Kenedi. U tom smislu on prenosi reči nemačkog merkantilističkog pisca fon Hornigka koji kaže da „**to da li je država danas moćna i bogata ili nije, ne zavisi od obilja ili sigurnosti njene moći, i bogatstva, već prvenstveno od činjenice da li njeni susedi poseduju više ili manje od nje** (podvukao D. Ž.).“ Videti: Pol Kenedi, *Uspomina na pad velikih sila*, op. cit. str. 17.

34 Ovo je suština *bezbednosne dileme*, jedne od središnjih kategorija realističke teorije međunarodnih odnosa. Iako formulisana još 1950. godine od strane Džona Herca, njeno najpoznatije određenje dao je profesor Kolumbija Univerziteta, Robert Džervis. Džervis kaže da bezbednosna dilema podrazumeva situaciju u kojoj „postupci pomoću kojih jedna zemlja pokušava da povećava vlastitu bezbednost, umanjuju pri tome bezbednost drugih.“ Videti: Robert Jervis, „Cooperation under Security Dilemma“, *World Politics*, 30, January, 1978, p. 76. Navedeno prema: Dragan R. Simić, *Nauka o bezbednosti – savremeni pristupi bezbednosti*, Službeni List SRJ, Fakultet političkih nauka, Beograd, 2002, str. 26. Takođe videti: Ken Booth, Nicholas J. Wheeler, *The Security Dilemma- Fear, Cooperation and Trust in World Politics*, Palgrave Macmillan, London, 2008; Za primenjivost ovog koncepta u Istočnoj Aziji videti: Thomas J. Christensen, „China, the U. S. – Japan Alliance, and the Security Dilemma in East Asia“, in: G. John Ikenberry, Michael Mastanduno (eds.), *International Relations Theory and Asia- Pacific*, Columbia University Press, New York, 2003, pp. 25-56.; Jedan od razloga američke opsednutosti Kinom u poslednjih petnaestak godina već pominjani Farid Zakarija vidi u sledećem: „Amerikanci se možda dive lepoti, ali njih s nogu obara veličina. Pomenimo samo Veliki kanjon, kalifornijske sekvoje, železničku stanicu Grand Central, Diznilend, automobile terence, američke oružane snage, „General Electric“, Big Mek, i kafu „Venti Latte“. Evropljani više vole kompleksnost, dok Japanci poštuju minimalizam. Ali Amerikanci vole veliko, po mogućstvu superveliko. Zato Amerikanci tako mnogo razmišljaju o Kini. To je zemlja spram koje Sjedinjene Države izgledaju ako patuljak.“ Videti: Farid Zakarija, *Post-američki svet*, Heliks, Smederevo, 2009, str. 86.

35 Najlogičnije pitanje koje se tiče rasprave o tzv. kineskoj pretnji tiče se toga zašto se baš Kina shvata kao najveća pretnja dominaciji Sjedinjenih Američkih Država u svetskim poslovima. Delimičan odgovor na ovo pitanje nudi *teorija ravnoteže pretnji*, koju je krajem osamdesetih godina prošlog veka „postavio“ Stiven M. Volt, sada profesor međunarodnih odnosa na „John Kennedy School of Government“ harvardskog univerziteta. Naime, pokušavajući da da obrazac na osnovu kojeg su se sa na području Srednjeg Istoka formirala vojni savezi, profesor Volt smatra da *teorija ravnoteže snaga* ne predstavlja zadovoljavajući odgovor. Prema teoriji ravnoteže snaga savezi se formiraju u cilju stvaranja protivteže nekoj državi ili savezu država koji ima hegemonске ambicije. Dakle, moć je ono što se uravnotežuje. ➤

Samo kada bi hteo³⁶, Japan bi mogao veoma brzo da svoju ekonomsku moć pretvori u vojnu. Na primer, neki tvrde da Japanu treba nekoliko dana da dođe u posed nuklearnog oružja. Za zemlje koje se danas smatraju najvećom pretnjom bezbednosti SAD, poput Irana, to se još uvek meri u godinama. Ipak, neka njegov primer bude poučan i za samu Kinu: od najveće pretnje dominaciji SAD osamdesetih godina prošlog veka, pa do duboke ekonomske depresije u koju je ova zemlja pala devedesetih, bio je potreban samo jedan korak.³⁷ Takođe, tu treba pomenuti i *Evropsku uniju*, čiji eksperiment sa stvaranjem jedne efikasne naddržavne tvorevine, uprkos svim teškoćama koje stoje pred njom, još uvek živi i predstavlja respektabilnog aktera na svetskoj sceni.³⁸ U godinama koje dolaze, po rečima uglednog američkog profesora, Ričarda Rouzkrensa, možda će nam trebati partnerstvo između „mača i kese“, odnosno „Cezara i Kreza“ (misli se na SAD i EU) da bi svet uspešno izašao na kraj sa izazovima koji stoje pred njim. Primeri iz skorašnje prošlosti gde je Amerika vodila ratove, a Evropa održavala

---

⇒ Za razliku, od nje, teorija ravnoteže pretnji smatra da je *pretnja*, odnosno njihova percepcija ono protiv čega se države udružuju. Pretnja se po njemu sastoji od četiri dela: **procene nečije moći, blizine (misli se na geografski položaj zemlje koja se shvata kao pretnja u odnosu na onog ko pretnju percipira), ofanzivnih vojnih kapaciteta koje poseduje i agresivnosti namera**. Na primer u vreme Hladnog rata, Sjedinjene Američke Države, uprkos svojoj premoći u svetskim poslovima, nisu naspram sebe imale koaliciju država koje su pokušavale da uravnoteže njenu moć. Države Zapadne Evrope, Japan i ostali opažali su Sovjetski Savez kao mnogo veću pretnju. Kombinacija gore četiri elementa pretnji daje odgovor na pitanje zašto. Isto tako, u vreme Prvog svetskog rata, Nemačka je shvatah kao pretnja a ne Velika Britanija, kako bi to teorija ravnoteže snaga sugerisala. Videti: Stephen M. Walt, *The Origins of Alliances*, Cornell University Press, Ithaca, 1987; ili: Stephen M. Walt, „Keeping the World „Off-Balance“: Self-Restraint and U. S. Foreign Policy“, in: G. John Ikenberry, ed., *America Unrivaled-The Future of the Balance of Power*, Cornell University Press, Ithaca, 2002, pp. 121-154. (naročito strane 133-141) Primenjujući ovu teoriju na područje Jugoistočne i Istočne Azije možemo se zapitati zašto bi Japan, Indija i Kina uravnoteživale Sjedinjene Američke Države a ne jedna drugu odnosno zar nije verovatnija situacija da u slučaju kineske dominacije ovim područjem Japan, Koreja i Indija ostanu u savezu sa Amerikom a ne da postanu deo eventualne kineske sfere uticaja.

36 U svetlu pobede demokratske partije na izborima u Japanu neki očekuju znatno agresivniju i samosvesniju japansku spoljnu politiku. Najave takve jedne politike mogu se videti u tekstu novog japanskog premijera Jukia Hatoyame a koji je izazvao veliku pažnju svetske javnosti. Videti: Yukio Hatoyama, „A New Path for Japan“, *The New York Times*, August 26, 2009, izvor: internet 09/01/09 <http://www.nytimes.com/2009/08/27/opinion/27iht-edhatoyama.html>; ili: Yoichi Funabashi, „The Tokio Trials“, *Foreign Affairs*, November/ December 2009, pp. 106-117.

37 Teza o tzv. „japanskoj pretnji“ dominaciji SAD u svetskim poslovima bila je naročito prisutna osamdesetih godina prošlog veka. Naslovi knjiga napisanih na tu temu, govore sami po sebi o tome. Videti: Richard Rosecrance, ed., *America as an Ordinary Country*, Cornell University Press, Ithaca, 1985; Richard Rosecrance, *The Rise of the Trading State- Commerce and Conquest in the Modern World*, Basic, New York, 1986; Ezra F. Vogel, *Japan as Number One: Lessons for America*, Harper Torchbooks, New York, 1985; Shintaro Ishihara, *The Japan That Can Say No*, Harper and Row, New York, 1991;

38 Šire o spoljnoj i bezbednosnoj politici Evropske unije, onako kako je vide Američki teoretičari videti u: Robert J. Art, „Europe Hedges Its Security Bets“, in: T. V. Paul, James J. Wirtz, Michael Fortmann, (Eds.), *Balance of Power – Theory and Practice in the 21st Century*, Stanford University Press, Stanford, Ca., 2004, pp. 179 – 213;

mir posle toga, finansirajući obnovu uništene infrastrukture i „izgradnju država“, samo su neki od indikatora koje profesor Rouzkrens navodi da bi potvrdio tu svoju tezu.³⁹ U svakom slučaju, i u takvom jednom odnosu Amerika će biti jača strana, ako ni zbog čega drugog a ono zbog toga što je Evropa, još od „rovova Verdena“, „potrošač“ a ne „provajder“ bezbednosti.⁴⁰ Uz to, da li iko ko se ozbiljno bavi međunarodnim odnosima i njihovom istorijom može iz svega ovoga tako olako isključiti *Rusiju*. Kakva god bila njena trenutna moć, i kakvih god razmera bili problemi sa kojima se suočava, još od bitke na Poltavi iz 1709. godine i pobede Petra Velikog nad Šveđanima, Rusija ostaje „poslednja odbrana sveta“ za sve one koji se ponadaju vojnom gospodarenju nad njim, od Napoleona pa naovamo. Čak su i moćne Hitlerove „pancer divizije“, bile progutane u ogromnim prostranstvima zemlje, za koju Henri Kisindžer tvrdi da sa svojih devet časovnih zona „nikada nije patila od klaustrofobije“. Ako je tačna ona Kautiljina da je „sused prirodni neprijatelj“⁴¹, u slučaju kineskog traganja za svetskom dominacijom, Rusija će, imajući u vidu dužinu i poroznost njenih granica sa Kinom te gotovo sablasnu nenaseljenost tih područja, biti prva zemlja koja će morati da reaguje na tako nešto.⁴² Takođe, ovom spisku eventualnih izazivača američkoj hegemoniji u svetskim poslovima, treba pridodati i *Indiju*, ako ni zbog čega drugog a ono zbog toga što „najveća demokratija na svetu“, sa stanovništvom koje će u jednom trenutku po broju čak premašiti kinesko, ima kvaliteta i potencijala koji u mnogim aspektima mogu da konkurišu „dolazećem azijskom zmaju“. U vreme kada se ekonomska moć država temelji i na informatičkim tehnologijama, naročito. Kad se tome doda i nedavni „nuklearni pakt“ između SAD i Indije, kojim je Indiji priznat status nuklearne sile u zamenu za kontrolu nad njenim civilnim nuklearnim programom, jasno je zašto je, po rečima već pominjanog Farida Zakarije, Indija za Predsednika Džordža V. Buša

---

39 Videti: Richard Rosecrance, „Croesus and Caesar – the Essential Transatlantic Symbiosis“, *The National Interest*, Summer 2003, pp. 31-34. Sličnu tezu o dominaciji atlantskog sveta (nastalog kombinovanjem Severne Amerike i Zapadne Evrope) i u 21. veku iznosi i Zbignjev Bžežinski. Videti: Zbignjev Bžežinski, *Američki izbor*, Politička kultura, Zagreb, 2006; ili: Zbignjev Bžežinski, *Druga šansa Amerike*, Službeni glasnik, Beograd, 2009;

40 Videti šire o tome u: Charles Grant, *Is Europe doomed to fail as a Power* (with response by a Robert Kooper), Centre for European Reform, Brussels, July 2009, izvor: Internet 08/01/09 http://www.cer.org.uk/pdf/essay_905.pdf

41 O Kautiljinom shvatanju međunarodnih odnosa videti šire u: Dragan R. Simić, *Poredak sveta*, Zavod za udžbenike i nastavna sredstva, Beograd, 1999, str. 30-41. ili: Michael W. Doyle, *Ways of War and Peace – Realism, Liberalism and Socialism*, W. W. Norton & Company, New York, 1997, pp. 163-164; ili: Dragan R. Simić, *Svetska politika*, Fakultet političkih nauka, Čigoja štampa, Beograd, 2009, str. 157-160.

42 Videti šire o tome: Bobo Lo, *The Axis of Convenience: Moscow, Beijing and the New Geopolitics*, Brookings Institution Press, Washington, D. C., Chatham House, London, 2008; Milljan Filimonović, „Uzroci spoljnopolitičke ofanzive Rusije“, *Međunarodna politika*, Godina LVIII, br. 1125-1126, januar – jun 2007, str. 15-24.; Takođe videti i: Stephen Kotkin, „The Unbalanced Triangle: What Chinese- Russian Relations Mean for the United States“, *Foreign Affairs*, October 9 2009, izvor: internet 10/09/09 <http://www.foreignaffairs.com/print/65230>

ono što je Kina bila za Predsednika Niksona – partner na koga se možete osloniti u sadašnjem i budućem upravljanju međunarodnim sistemom, ali i protivteža u slučaju potrebe obuzdavanja Kine.⁴³

Sa druge strane, nije bez osnova ni teza harvardskog istoričara, Niala Fergusona, koji tvrdi da se zbog nedostatka volje i kapaciteta,⁴⁴ ali i ogromnih unutrašnjih problema

---

43 Videti: Fareed Zakaria, „Nixon to China, Bush to India“, *Newsweek*, February 27, 2006, p. 45. Kako to tvrdi Bil Emot, britanski novinar i nekadašnji glavni urednik londonskog časopisa *Economist*, „Ne postoji jedinstven entitet koji se zove Azija koji bi u budućnosti zahtevao jednaki tretman i jednak uticaj kao Evropa i Amerika. Azija je podeljena. A proces munjevitog ekonomskog razvoja će je još više podeliti u političkom smislu. Uspom Azije nije samo, ili uglavnom usmeren na Aziju, a protiv Zapada, na pomeranje moći od Zapada ka Aziji. (Taj proces-prim. D. Ž.) okrenuće Azijate jedne protiv drugih. Ovo je prvi put u istoriji da istovremeno postoje tri moćne zemlje u Aziji: Kina, Indija i Japan. To ne bi bilo važno ukoliko bi se oni voleli među sobom ili bili prirodno kompatibilni, ali nisu. U stvari, situacija nije ni blizu tome... Drugačije rečeno, Azija postaje arena politike ravnoteže snaga bez jasnog lidera, kao što je to bilo u Evropi tokom 19. veka. Kina možda može postati najmoćnija od njih tri, ali kao Britanija u 19. veku, malo je verovatno da će biti sposobna da dominira kontinentom. U toku je nova igra moći u kojoj svi moraju nastojati da budu u što boljim odnosima sa svima, i da se plaše za posledice ukoliko nisu, ali u kojoj je prijateljstvo površno. Svi manevrišu da ojačaju svoje pozicije i maksimiziraju svoje dugoročne interese... Jača Indija veoma će doprineti ograničavanju kineske slobodne manevrisanja u regionu, i sprečavanju da koristi svoju dominaciju u Aziji da postane rival Americi na globalnom nivou. Ljudski poslovi nikada nisu imali samo jedno objašnjenje, i isto se može reći za Aziju: nova igra moći između Kine, Japana i Indije neće oblikovati sve što će se dešavati narednih nekoliko decenija. Ali oblikovaće dosta toga što će se dešavati, u stvari, ona to već čini. jednom kada počnete da posmatrate Aziju kroz igru ravnoteže snaga, mnoge stvari počinju da dobijaju na smislu. Zašto je na primer, Japan od Indije napravio najvećeg primaoca njegove pomoći od 2004. godine na ovamo? Zašto je finansirao najveći deo troškova izgradnje metroa u Delhiju i zašto namerava da ponovi isti napor za auto-put između Kalkute, Delhija i Mumbaja? Kao i Amerika, Japan želi da ojača Indiju kako bi Aziju učinio prijemčivom za svoje interese... Zašto je Kina blokirala kandidaturu Japana i Indije za mesto u Savetu bezbednosti. Razlog je bio taj što nisu htele da njeni azijski rivali steknu globalni status koji bi bio ekvivalentan njihovom... Osim dva bivša hladnoratovska protivnika, Amerike i Rusije, četiri zemlje ili entiteta poseduju ozbiljne i istinski napredne programe osmišljene da pošalju čoveka u kosmos. Zašto su tri od njih Japan, Indija i Kina iz Azije... Razlozi su naravno prestiž i činjenica da su ayijski konkurenti to već uradili. Jedan zvaničnik indijskog ministarstva spoljnih poslova, rekao mi je u intervjuu 2007: **ono što morate shvatiti je da i Indija i Kina misle da budućnost pripada njima. Ne mogu obe zemlje biti u pravu** (podvukao D. Ž.). Videti: Bill Emmott, *Rivals- How the Power Struggle between China, India and Japan will Shape Our Next Decade*, Allen Lane, London, 2008, pp. 8-14. Za slične argumente videti i: Brahma Chellaney, „Obama should speak up for India in Beijing“, *Financial Times*, November 12 2009, izvor: internet 11/13/09 <http://www.ft.com/cms/s/0/8ad9b826-cff3-11de-a36d-00144feabdc0.html>; takođe i: Jyoti Thottam, „A Rivalry on the Roof of the World“, *Time*, Monday, November 2, 2009, izvor: 11/03/09 <http://www.time.com/time/magazine/article/0,9171,1931739,00.html>

44 Reč je u stvari o kako Ferguson piše, „tri deficita“ sa kojima se Sjedinjene Američke Države danas suočavaju, a sve u vezi sa eventualnim pokušajem ove zemlje da postanu svetska imperija. On smatra da Amerika „pati“ od *deficita vojnih trupa*, *budžetskog deficita* i *deficita pažnje* (misli se na slabu zainteresovanost samih Amerikanaca za tako nešto i za svetske poslove uopšte). Na primer Velika Britanija je 1920. godine (u vreme gušenja tadašnje pobune u Iraku) imala jednog vojnika na 23 stanovnika Iraka, danas jedan vojnik američke vojske dolazi na 210 Iračana. Problem nije u tome da Amerikanci nemaju dovoljan broj mladih ljudi (SAD imaju veći broj stanovnika između 15 i 24. godine nego Irak ili Avganistan), već je problem u tome, tvrdi on, da SAD preferiraju da nivo svojih vojnih snaga drže na nivou relativno malog procenta stanovništva.“ Videti šire o tome: Niall Ferguson, „Empires with Expiration Dates“, *Foreign Policy*, September/October 2006, pp. 46-52. (podaci su strane 51)

izazvanih pre svega enormnim troškovima oko penzionog i socijalnog osiguranja (računa se da će u godinama koje dolaze, Amerika biti „kratka“ za nekih 45 hiljada milijardi dolara⁴⁵, koliko iznosi razlika između onog što treba isplatiti u korisnicima tih osiguranja i onog što će biti državni prihodi), može desiti da se Amerika ponovo povuče iz svetskih poslova.⁴⁶ U tom slučaju ponoviće se situacija iz vremena između dva svetska rata, kada Velika Britanija više nije mogla a Amerika nije htela, da bude svetski hegemon.⁴⁷ Takav jedan svet, uprkos tome što ne bi bilo prevlasti jedne zemlje u međunarodnim odnosima, bio bi, kako nam istorija tog perioda pokazuje, daleko od bezbednog, a samim tim i prosperitetnog. Hoće li se ponoviti situacija koja je zadesila Evropu posle pada Rima, kada je zavladała sveopšta anarhija i nazadovanje i kada su putevi koji su vodili u Rim zarasli u travu, to niko sa sigurnošću ne može znati. Ipak, mi mislimo da će jedina sigurna stvar u slučaju da se to desi, biti da imperija neće imati naslednika. A ako ih i bude, Kina zasigurno neće biti jedina koja će pretendovati na nasledstvo, niti će imati najviše šansi da pobedi u toj borbi.⁴⁸ U tabeli 2 pokušali smo da damo uporedni prikaz najmoćnijih država sveta danas kao i izvore moći kojima one raspolažu.

---

45 Videti: Jagadeš Gokhale, Kent Smetters, „Fiscal and Generational Imbalances: New Budget Measures for New Budget Priorities“, Federal Reserve Bank of Cleveland, Policy Discussion Paper, March 2002, Navedeno prema: Niall Ferguson, Laurence J. Kotlikoff, „Going Critical– American Power and the Consequences of Fiscal Overstretch“, *The National Interest*, Fall 2003, pp. 22- 32. (Citat je sa strane 23)

46 Videti: Nial Ferguson, „A World Without Power“, *Foreign Policy*, July/August 2004, pp. 32 -39.

47 Prema najnovijem istraživanju javnog mnjenja sprovedenog od strane Asošijetd presa (Associated Press-Ipsos poll), „iako 6 od 10 Amerikanaca podržava Bušove postupke u vezi sa samim napadom (misli se na terorističke napade od 11. septembra 2001 – prim. D. Ž.), polovina od njih smatra da su troškovi brobe protiv terorizma previsoki, dok 6 od 10 ispitanika veruje da će rat u Iraku prizvesti samo još više antiameričkog terorizma... Takođe, i Pju (Pew) istraživanje pronalazi da „većina Amerikanaca veruje da nabolji način da se smanji opasnost od terorističkih napada na Sjedinjene Američke Države nije da se poveća već da se smanji američko vojno prisustvo u inostranstvu, što predstavnja oštar zaokret u odnosu na slično istraživanje iz 2002. godine.“ Da li je na taj način moguće stvoriti i održati imperiju, zaključite sami. Videti: Brian Knowlton, „In America, a Day to reflect on impact of 9/11“, *International Herald Tribune*, Tuesday, September 12, 2006, p. 4.

48 Predsednik američkog Saveta za spoljne odnose, Ričard Has u odličnom tekstu u jednom od prošlogodišnjih brojeva časopisa *Spoljni poslovi* (Foreign Affairs) a koji se bavi trenutnim i budućnim rasporedom moći u svetu, tvrdi da u vremenu koje dolazi nećemo biti svedoci ni unipolarnog, ni bipolarnog ni multipolarnog sveta već **nepolarnog sveta**. „U takvom jednoj situaciji svetom neće dominirati ni jedna ni nekoliko država već je verovatnije da će postojati mnogo subjekata koji će posedovati i u uživati različite vrste moći. Ovo predstavlja tektonsku promenu u odnosu na prošla vremena... **Moć se sada nalazi u mnogim rukama i na mnogim mestima** (podvukao D. Ž.)“. Videti: Richard N. Haas, „The Age of Nonpolarity: What Will Follow U. S. Dominance“, *Foreign Affairs*, May/ June 2008, izvor: Internet 05/01/09 <http://www.foreignaffairs.com/articles/63397/richard-n-haass/the-age-of-nonpolarity> I među kineskim teoretičarima živa je debata oko toga kakav je raspored moći u svetu danas. Iako sve veći broj njih govori o pojavi multipolarnog sveta, kako tvrde Boni Glaser i Lajl Moris, ipak najveći broj tamošnjih teoretičara međunarodnih odnosa još uvek opisuje sadašnji raspored moći kao „svet u kojem postoji jedna supersila i nekoliko velikih sila“ („*yi chao, duo qiang*“). ⇨

Tabela 2: Čiji će biti 21. vek? Sjedinjene Američke Države, glavni izazivači i njihovi izvori moći⁴⁹

Izvori moći	Sjedinjene Američke Države	Ruska Federacija	Kina	Evropska unija	Japan	Indija
Opipljivi izvori moći (tvrda moć)						
Prirodna bogatstva	jako	jako	srednje	od jakog ka srednjem	srednje	srednje
Vojna moć	jako	jako	od srednjeg ka manje jakom	srednje	srednje	od srednjeg ka manje jakom
Ekonomska moć	od jakog ka manje jakom	srednje	od srednjeg ka manje jakom	od jakog ka manje jakom	od jakog ka manje jakom	srednje
Nauka/ tehnologija	jako	jako	od manje jakog ka jakom	jako	jako	jako

⇒ Videti šire o tome u: Bonnie S. Glaser, Lyle Morris, „*Chinese perceptions of U. S. Decline and Power*“, *China Brief*, The Jamestown Foundation, Volume IX, Issue 14, July 9, 2009, pp. 4-7. izvor: Internet: 10/25/09 http://www.jamestown.org/programs/chinabrief/single/?tx_ttnews%5Btt_news%5D=35241&tx_ttnews%5BbackPid%5D=25&cHash=444d48ec32; Slične argumente o rasporedu moći kao **unimultipolar-nom** imao je i nedavno preminuli američki politikolog Semjuel Huntington koji je raspored moći u svetu danas označavao kao unimultipolarnost (jedna supersila i nekoliko velikih sila). Videti šire o tome u: Samuel P. Huntington, „The Lonely SuperPower“, *Foreign Affairs*, March/ April 1999, pp. 35-49.; Videti takođe za sličan pogled na raspored moći u svetu danas i: Leslie H. Gelb, *Power Rules: How Common Sense can Rescue American Foreign Policy*, Harper Collins, New York, 2009, pp. 73-90.

49 Tabela je urađena na osnovu tabele Džozefa Naja iz knjige *Bound to Lead*. Videti: Joseph S., Nye, Jr., *Bound to Lead – The Changing Nature of American Power*, Basic Books, New York, 1990, p. 174. Na osnovu izvora tvrde i meke moći i šest glavnih pretendencata na mesto svetske supersile (što znači da bi trebala da ima globalni domašaj i globalnu mogućnost za projektovanje moći što je razlog što nema nekih po nama, ipak regionalnih sila kao što su Iran, Brazil ili Južna Afrika) u tabeli su korišćena tri osnovna merila: slabo, srednje i jako, kao i rešenja koja se nalaze negde između kao što su u slučaju opadanja (od jakog ka manje jakom ili srednjem) ili uspona u određenom izvoru moći (od srednjeg ka manje jakom ili jakom). Procena je rađena na osnovu podataka ali i subjektivne procene samog autora ovog teksta. Kao što smo već naglasili nemoguće je odvojiti percepciju moći od njenog stvarnog stanja. Središnji zaključak ove tabele je da su Sjedinjene Američke Države iako sila u opadanju još uvek najmoćnija zemlja sveta. U pogledu potencijala moći Kina je naravno vodeća, ali jedan od glavnih problema sa kojim se ona suočava jeste u mekoj moći gde objektivno uprkos ogromnim naporima zasad mogu da urade jako malo to jest nedovoljno brzo da bi bili supersila u mekoj moći. Što se tiče vojne moći razlog što smo kod Kine stavili „od srednjeg ka manje jakom“ jeste taj što Kini nedostaju kapaciteti za globalnu projekciju moći (npr. snažna mornarica, globalno vojno prisustvo i nosači aviona). U tom smislu ne treba zanemariti ni ostale pretendente jer budući da je moć jedan od najsubjektivnijih, najnestalnijih i najspornijih kategorija u društvenim naukama, promene uvek mogu da nas iznenade. Prilikom procene moći se naime, prošlost, sadašnjost i budućnost odnosno prošla, aktuelna i potencijalna moć uvek nalaze su sukobu, gotovo po pravilu na uvek štetu stvarnog stanja stvari. Ni ova tabela u tom smislu verovatno nije nikakav izuzetak.

Izvori moći	Sjedinjene Američke Države	Ruska Federacija	Kina	Evropska unija	Japan	Indija
Neopipljivi izvori moći (meka moć)						
Nacionalna kohezija	jako	od srednjeg ka jakom	jaka	slabo	jako	srednje
Univerzalistička kultura	jako	srednje	srednje	jako	srednje	od srednjeg ka jakom
Uticaj u međunarodnim organizacijama	jako	jako	jako	jako	jako	srednje

ŠTA ĆE URADITI „UJKA SEM“?

Treći razlog tiče se onoga što će sama Amerika činiti po tom pitanju. Naime, veći-na prognoza koja se daje u vezi sa neizbežnim usponom Kine u rang supersile, zanemaruje ono što će Amerika činiti kao odgovor na tako nešto. Kao da će Kina i ekonomski i vojno jačati, a Amerika to posmatrati skrštenih ruku i sa strane. Međutim, ako posmatramo trenutnu situaciju po tom pitanju stvari ne izgledaju baš tako. Vodeći se starim realpolitičkim principom da ako hoćete da vam događaji idu na ruku da onda morate biti aktivni, Sjedinjene Države nastoje da budu veoma prisutne i veoma aktivne u regionu Istočne Azije. Uostalom, o tome svedoči i činjenica da je uprkos kraju Hladnog rata, nekih 80–tak hiljada američkih vojnika još uvek stacionirano u Japanu i Južnoj Koreji,⁵⁰ o sedmoj floti da i ne govorimo. Veoma aktivno participiranje u pregovorima sa Severnom Korejom u vezi sa budućnošću njenog nuklearnog programa u poslednjih desetak godina samo dodatno potvrđuje tako nešto. Njima u potpunosti odgovara situacija u kojoj su one „kanal“ preko kojeg zemlje Istočne Azije međusobno sarađuju i komuniciraju, osobito u pitanjima bezbednosti. Naime, imajući u vidu prošlost ovog regiona, a i današnje odnose tamo, poznato je da odnosi između Južne Koreje i Japana, i Kine i Japana nisu baš najbolji. Sjedinjene Države su stoga preuzele ulogu „umirivača“ sa strane, koje pošto su i same pacifička zemlja, imaju interesa da se na tom području ne

50 Na sajtu Heritidž fondacije iz Vašingtona, mogu se naći podaci o razmeštaju američkih vojnih snaga u poslednjih 60 godina. Izvor: Internet, 09/12/06, http://www.heritage.org/Research/NationalSecurity/upload/97676_1.pdf. U nedavnom predavanju u Centru za strategijske i međunarodne studije u Vašingtonu, D. C., Admiral Timoti Kiting, donedavno komandant pacifičke komande Američkih oružanih snaga izneo je vrlo zanimljive podatke o veličini i broju američkih vojnih snaga u regionu Pacifika. Ukupan broj vojnika je oko 325 000, od toga u Japanu 50 000 a u Južnoj Koreji oko 28 000. Videti šire o tome: *A Combatant Comander's Perspective On Security on Asia-Pacific*, speaker: Admiral Timothy Keating, Commander, U. S. Pacific Command, Center for Strategic and International Studies, washington, D. C, Tuesday, Sepetember 15 2009, izvor: internet 09/20/09 <http://csis.org/event/military-strategy-forum-combatant-commanders-perspective-security-asia-pacific> Videti šire o američkoj vojnoj moći u: Christopher Preble, *The Power Problem*, naročito od strane 15 do strane 38.

pojavi država koja bi tamo suvereno dominirala.⁵¹ Rečeno jezikom ekonomije, ukoliko ne želite da vas poslodavac otpusti, učinite situaciju takvom da svi misle da ste vi taj bez kog kompanija ne bi mogla da funkcioniše. Nešto slično tome radio je i prvi kancelar carske Nemačke, Oto fon Bizmark. Sistem saveza koji je on stvorio u cilju izolacije Francuske, veoma liči na ono što Amerika radi na Dalekom Istoku. Naime, u čuvenom *Kisinger diktatu*, Bizmark daje svoj recept kako Francusku (koju je smatrao najvećom pretnjom bezbednosti ujedinjene Nemačke) držati po strani: „*Treba stvoriti univerzalnu političku situaciju u kojima smo mi neophodni svim silama osim Francuske, a koje ćemo pomoću, naših međusobnih odnosa, držati što je moguće dalje od formiranja koalicije protiv nas* (italik – D. Ž.).“⁵² Zamenite ovo „Francuska“ sa „Kina“ i imamo situaciju koja je u obrisima prisutna danas na dalekom Istoku, a koja bi u slučaju otvorenijih sukoba između Kine i SAD mogla postati i stvarnost. U svakom slučaju, SAD neće samo pasivno posmatrati uspon Kine u rang svetske supersile već će zasigurno preduzeti niz koraka da tako nešte spreče, ili bar odlože koliko god je to moguće. Sad da li će u tome i u uspeti, to niko sa sigurnošću ne može reći.

SVE SE MOŽE KAD SE HOĆE ILI SVE SE HOĆE KAD SE MOŽE?

Kako to lepo kaže profesor međunarodnih odnosa na Univerzitetu Princeton, Endrju Moravčik, „kao i uvek kad je u pitanju Kina, brojke izgledaju zastrašujuće.“⁵³ Tako, često

---

51 Videti: John J. Mearsheimer, „The Future of American Pacifier“, *Foreign Affairs*, Volume 80 No. 5, September/October 2001, pp. 46-61; Ovaj koncept počiva na ideji da Velika Britanija u prošlosti i Sjedinjene Američke Države danas, kao zemlje sa pomorskom suprematijom u svetu (talasokratske velike sile), na pojavu potencijalnog hegemon na kopnu reaguju tako što će ga „suzbijati“ s mora, to jest održavaće gospodarenje svetskim morima i okeanima, a pažljivo će motriti da se ne pojavi neka država koja će to isto gospodarenje ostvariti na kopnu, bez obzira da li je reč o Evropi nekada ili o Istočnoj Aziji sada. Šire o Velikoj Britaniji i Sjedinjenim Američkim Državama kao „uravnoteživačima sa strane“ videti u: John J. Mearsheimer, *The Tragedy of Great Power Politics*, op. cit. pp. 234-266; 360-402.

52 „Diktat je formulisan 15. juna 1877. godine, prilikom Bizmarkovog boravka u banji Kisingen“, Otuda i ovakav njegov naziv. Videti: Johannes Lepsius et al., eds., *Die Grosse Politik der Europäischen Kabinette, vol. 2, Der Berliner Kongress, seine Voraussetzungen und Nachwirkungen, 1871-1877*, Deutsche Verlagsgesellschaft für Politik und Geschichte, 1924, p. 154. Navedeno prema: Josef Joffe, „Defying History and Theory: The United States as the Last Remaining Superpower“, in: G. John Ikenberry, Ed., *America Unrivaled – The Future of the Balance of Power*, Cornell University Press, Ithaca, NY, 2002, pp. 155- 180. (citat je sa strane 161.)

53 Videti: Andrew Moravcsik, „Washington Cries Wolf- Don't believe the hype: Beijing's military buildup isn't as scary as it seems“, *Newsweek*, March 22 2008, izvor: Internet 11/09/09 <http://www.newsweek.com/id/128415/output/print> U tom smislu potrebno je ući dublje u analizu brojeva, naročito kad je o Kini reč. Razlog je taj što samo nekritičko navođenje brojki vrlo često može da dovede u zabludu. Na primer, često se govori kako je Kina danas vodeće tržište sveta za automobilsku industriju. Iako niko ne spori potencijal kineskog tržišta analiza podataka daje nešto drugačiju sliku. Naime, „1997. godine u Kini je bilo samo dva miliona automobila dok danas ima skoro 37 miliona. — što je u pogledu vlasništva nad kolima po glavi stanovnika ravno cifri koja je u Americi postojala 1920-ih. To će se sigurno promeniti jer se predviđa da će do 2030 godine u Kini biti 370 miliona motornih vozila.“ ➡

se može čuti kako Kineza ima više od 1,3 milijarde,⁵⁴ kako imaju najbrojniju armiju na svetu, najvišu stopu ekonomskog rasta već godinama unazad, vojni budžet koji raste iz godine u godinu, (u stvarnosti daleko veći od nominalnog), itd. Međutim, uprkos tome što su sve ove stvari neophodni rekviziti da bi se bilo velika sila, sve to zajedno ipak nije dovoljno za položaj supersile⁵⁵ ili pak svetskog hegemonu. Većina definicija, još od

---

➤ Videti: Dr Joshua W. Busby, „The Need for Power: Implications of China Energy Security and Climate Change Policies for Sino – American Relations“, in: Abraham Denmark, Nirav Patel, Eds., *China's Arrival: A Strategic Framework for Global Relationship*, Center for New American Security, Washington, D. C., September, 2009, izvor: Internet, 10/01/09 <http://cnas.org/node/3368> pp. 19-43.

54 Prema podacima koji se navode na sajtu američke Centralne obaveštajne agencije u julu ove godine Kina je imala 1,338,612,968 stanovnika. Na drugom mestu je Indija sa 1 166 079 217, na trećem Evropska unija sa 491 582 852 a na četvrtom Sjedinjene Američke Države sa 307 212 123 stanovnika. Videti: *CIA: The Worldfactbook*, The Central Information Agency, Washington, D. C., 2009, izvor: Internet 10/26/09 <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/rankorder/2119rank.html>

55 Kako se tvrdi u Pingvinovom rečniku međunarodnih odnosa, upotrebom termina supersila označava se „pojava nove klase velikih sila čija je moć superiornija (vojno-ekonomski posmatrano) u odnosu na tradicionalni pojam evropskih velikih sila“. Po autorima rečnika, termin je smislio W. T.R. Fox 1944. godine. Videti: W. T.R. Fox, *The Super-Powers: The United States, Britain and Soviet Union- their Responsibility for the Peace*, Harcourt, Brace, New York, 1944. Navedeno prema: Graham Evans, Jeffrey Newnham, *The Penguin Dictionary of International Relations*, Penguin Books, London, 1999, pp. 209-210. Nakon okončanja Hladnog rata i nestanka Sovjetskog Saveza sa istorijske scene, a s obzirom na naraslu moć Sjedinjenih Američkih Država počeli su se koristiti termini kao što su „**Hipersila**“, koga je popularizovao bivši francuski ministar inostranih poslova Iber Vedrin, ili pak termin kao što je „**Ibersila**“ (Überpower) Jozefa Jofea, glavnog urednika nemačkog časopisa *Cajt* (Die Zeit). Videti šire o tome: u: Josef Joffe, *Überpower: The Imperial Temptation of America*, W. W. Norton & Company, New York, 2006; Najbolje objašnjenje ovih pojmova (velike sile, regionale sile, supersile) u novije vreme daje Beri Bazan u njegovoj knjizi „*Regioni i sile*“. Videti šire o tome: Barry Buzan, *Regions and Powers: The Structure of International Security*, Cambridge University Press, Cambridge, UK, 2003, pp. 30- 39; Po njemu, na nivou međunarodnog sistema možemo govoriti o *supersilama* i *velikim silama* a na *regionalnom nivou* o *regionalnim silama*. Da bi se neka zemlja računala kao *supersila* ona po Bazanu mora da zadovolji sledeće kriterijume: takva jedna država treba da poseduje „kapacitete širokog spektra upotrebljive u celom međunarodnom sistemu. *Supersila* mora posedovati najbolje vojne i političke kapacitete (prema aktuelnim standardima) i ekonomiju koja može da podrži takve kapacitete. Moraju imati i pokazivati globalni vojni i politički uticaj. Moraju same sebe doživljavati kao supersilu i biti prihvaćene od strane ostalih u smislu retorike i ponašanja kao takve. Moraju biti aktivni učesnici u procesima sekuritizacije i desekuritizacije u svim ili gotovo svim delovima međunarodnog sistema, bez obzira na to da li imaju ulogu pretnje, garanta bezbednosti, saveznika ili intervencioniste. Osim u ekstremno konfliktnim međunarodnim sistemima, supersile su takođe glavni izvor „univerzalnih“ vrednosti neophodnih da podupiru međunarodno društvo. Njihov legitimitet kao supersile suštinski zavisi od njihovog uspeha da obezbede legitimitet takvih vrednosti.“ Sa druge strane, „dostizanje statusa *velike sile* je manje zahtevan posao u smislu kapaciteta i ponašanja. Velike sile ne moraju nužno posedovati velike kapacitete u svim aspektima i ne moraju biti aktivno prisutne u procesima sekuritizacije u svim delovima međunarodnog sistema. Status velike sile počiva uglavnom na jednoj stvari – ono što velike sile odvaja od sila koje su samo regionalnog karaktera je to što ih druge doživljavaju velikima samo na temelju sistemskog nivoa kalkulacija trenutne i kratkoročne raspodele moći (drugačije rečeno, supersile vas uzimaju u obzir prilikom svojih strateških kalkulacija –prim. D. Ž.). Najčešće ovo znači da se velika sila meri u relaciji sa drugim silama, gde ona ima jasan ekonomski, vojni i politički potencijal da se bori za status supersile u kratkoročnoj ili srednjoročnoj budućnosti. ➤

Leopolda Rankea i njegovog čuvenog eseja o velikim silama pa naovamo,⁵⁶ određuje veliku silu kao zemlju koja je u stanju da vodi konvencionalni rat sa svim drugim velikim silama, i da iz tog rata izađe ako ne neporažena, a ono bar da može da nanese velike gubitke najmoćnijoj državi u međunarodnom sistemu kojem pripada. Sa pojavom nuklearnog oružja, postalo je jasno da uz konvencionalno naoružanje i njega morate imati u svojim rukama da biste se i dalje računali kao velika sila.⁵⁷ Takođe, velika sila koja pretenduje da postane svetska supersila, mora da poseduje i mogućnost da tu svoju moć projektuje, ne samo u blizini svoje teritorije, već i po potrebi u bilo kojoj tački sveta. A za to je potrebno mnogo, mnogo više od onoga što Kina danas ima.

Uprkos činjenici da izlazi na tri mora, Žuto, Istočnokinesko i Južnokinesko, Kina je zemlja kojoj nedostaju kapaciteti za izlazak iz tih mora i gospodarenje svetskim vodama. Ovako, situacija sa ta tri mora podseća na stanje u kom se carska Rusija nalazila sa Crnim morem, koje je zbog svoje zatvorenosti (osim u području Bosfora i Dardanela) ličilo, po rečima ruskog admirala Nahimova, na bocu čiji su čep u rukama držali Turci.⁵⁸ Ta svojevrsna „zatvorenost“ Kine dodatno je pojačana prisustvom američkih trupa na Filipinima, u Južnoj Koreji i Japanu, blizinom Tajvana i naravno sedmom flotom mornarice Sjedinjenih Američkih Država. Sve to zajedno, (da parafraziramo gore pomenutu Kisindžerovu rečenicu), čini da Kina ipak pomalo pati od klaustrofobije.⁵⁹ (videti sliku 3.) A kako to istorija pokazuje, i Velika Britanija i Sjedinjene Američke Države su svoju premoć u svetskim po-

---

⇒ Ovaj kriterijum je izražen u spoljnopolitičkim procesima i diskursima drugih sila. On znači da samo posedovanje materijalnih i pravnih atributa nije toliko važno za velike sile koliko za supersile. Velike sile će najčešće imati potrebni nivo kapaciteta, iako je Kina demonstrirala impresivno pre skoro jednog veka da trguje budućim kapacitetima koje tek treba da ostvari. I na kraju, regionalne sile, „Regionalne sile definišu polaritet bile kog Regionalnog bezbednosnog kompleksa unipolarnog na jugu Afrike, bipolarnog na jugu Azije, multipolarnog na Bliskom istoku, Severnoj Americi i Jugoistočnoj Aziji. Njihovi kapaciteti variraju od velikih u svom regionu, ali ne predstavljaju ništa posebno u globalu. Sile višeg ranga ih vide kao uticajne i sposobne samo u procesima sekuritizacije u određenim regionima. Na takav način one su isključene iz kalkulacija višeg nivoa, bez obzira na to da li smatraju da zaslužuju viši rejting, kao što to Indija očigledno za sebe smatra. Videti šire o tome u: Barry Buzan, *Regions and Powers: The Structure of International Security*, Cambridge University Press, Cambridge, UK, 2003, pp. 30- 39; (citati su sa strana 34, 35, 37)

56 Jedan od najboljih tekstova na ovu temu na Srpskom jeziku napisao je akademik Milorad Ekmečić. Videti: Milorad Ekmečić, „Pojam velike sile i umeće diplomatije“, u: Milorad Ekmečić, *Ogledi iz istorije*, Službeni list SRJ, Beograd, 1999, str. 371-413; Dajući odličan pregled razvoja koncepta velikih sila, i stavljajući poseban na istorijat ravnoteže snaga u Evropi, on velike sile određuje kao presek između demografske snage društva, stupnja ekonomskog razvoja i strateškog položaja sile (geografski položaj i civilizacijski stepen razvoja pojedine države). Videti: Milorad Ekmečić, „Pojam velike sile i umeće diplomatije“, u: Milorad Ekmečić, *Ogledi iz istorije*, str. 377-378.

57 Videti: John J. Mearsheimer, *The Tragedy of Great Power Politics*, p. 5.

58 Videti: Slavoljub Šušić, *Balkanski geopolitički košmar*, Vojna knjiga, Beograd, 1995, str. 8.

59 Kako piše direktor poznate američke konsultantske firme Stratfor, Džordž Fridman, iako to na prvi pogled izgleda paradoksalno, Kina je u stvari ostrvo. Naime, iako je očigledno da nije (sa svih strana, prim. D. Ž.) okružena vodom, ona jeste okružena neprohodnim terenom i pustošima koje je izoluju od ostatka sveta. Na severnoj granici su Sibir i mongolske stepe – nepristupačne, slabo naseljene i teško prohodne. ⇒

slovima ostvarile tek onda kada su njihove flote postale suvereni gospodari mora i okeana.⁶⁰ Amerika, sa svojih jedanaest aktivnih nosača aviona (Kina zasad nema nijedan, iako je u planu njegova izgradnja, ali ne pre 2015 – 2020. godine po modelima tri nosača aviona koji su pripadali bivšem Sovjetskom Savezu i koje su kupili u prethodnim godinama)⁶¹, velikim brojem nuklearnih podmornica i drugih pomorskih borbenih oruđa, predstavlja tvrd orah za svakog ko pokušava da dostigne svetsku pomorsku suprematiju, ili bar da predstavlja protivtežu američkoj prevlasti.⁶² Bez kapaciteta da se veoma brzo reaguje u bilo kojoj tački sveta (pretpostavlja se da to Amerikanci mogu učiniti za manje od 30 minuta)⁶³, nemoguće je govoriti o tome da neko može biti svetska supersila. Uprkos ogromnim naporima koje je poslednjih godina Kina uložila u poboljšanje svoje vojne moći, pred njom ostaje još mnogo

---

⇒ Na jugozapadu su Himalaji nemogući za prelaz. Na južnoj granici su Mjanmar, Laos i Vijetnam sa naizmeničnim planinama i džunglama, a na istoku su okeani. Samo je njena zapadna granica sa Kazahstanom prohodna za veliki broj putnika, ali i taj put zahteva dosta napora kakav kineska istorija ne beleži često. Najveći deo kineskog stanovništva živi u priobalnom pojasu dugom hiljadu milja, naseljavajući tako samo istočnu trećinu zemlje, ostavljajući ostale dve trećine veoma slabo naseljenim. Videti šire o tome u: George Friedman, *The Next 100 years: Forecast for the 21st Century*, Doubleday, New York, 2009, p. 89. Takođe videti sliku 4 u ovom tekstu. Dodatne argumente o svojevrsnoj „zavtorenosti“ Kine iznosi i Robert D. Kaplan, poznati američki spoljnopolitički novinar. Naime, analizirajući rast kineske pomorske moći Kaplan tvrdi da je glavni problem sa kojim se Kina suočava taj što ako se uzme u obzir raspored američkih trupa i pomorskih snaga na širokom pojasu koji se proteže od Japana preko Koreje, Tajvana, Filipina i Australije on pomalo liči na „još jedan kineski zid“, osmišljen da blokira eventualni kineski izlazak na svetska mora. Videti šire o tome u: Robert D. Kaplan, „China’s Two- Ocean’s Strategy“, in: Abraham Denmark, Nirav Patel, Eds., *China’s Arrival: A Strategic Framework for Global Relationship*, Center for New American Security, Washington, D. C., September, 2009, izvor: Internet, 10/01/09 <http://cnas.org/node/3368> pp. 43-59.

60 Istorija nastanka, uspona i pada britanske imperije kao i poređenje sa situacijom Sjedinjenih Američkih Država danas, opisana je u: Niall Ferguson, *Empire – The Rise and Demise of the British World Order and the Lessons for a Global Power*, Basic Books, New York, 2002

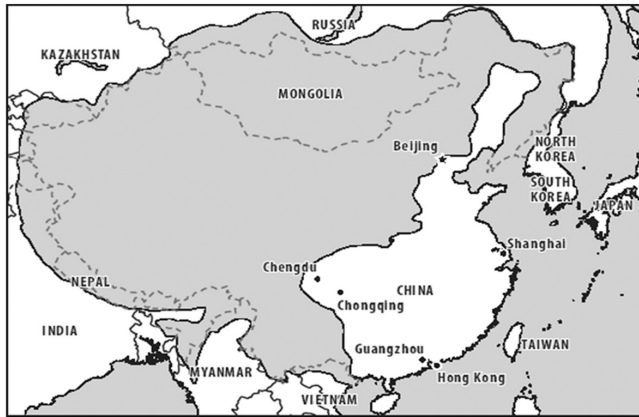
61 „Jedan od indikatora uvećane moći Kineske narodne oslobodilačke armije je njen zvanični budžet koji se više nego duplirao od 27 milijardu dolara potrošenih na odbranu 2000. godine do 60. 1 milijardi u 2008. godini“... Po nekim procenama, cifre su mnogo veće i smatra se da je Kineski vojni budžet u 2008. godini bio između 97 i 139 milijardi dolara. Videti: Nirav Patel, „Introduction“, pp. 3-19. in: Abraham Denmark, Nirav Patel, Eds., *China’s Arrival: A Strategic Framework for Global Relationship*, Center for New American Security, Washington, D. C., September, 2009, izvor: Internet, 10/01/09 <http://cnas.org/node/3368> (p. 9.) Šire o eventualnoj izgradnji nosača aviona u Kini videti: „Annual Report to Congress, Military Power of the People’s Republic of China 2009“, p. 40.; O kineskoj pomorskoj moći i povezanosti sve jačeg kineskog nacionalizma sa uvećanjem kineske pomorske moći videti: Robert S. Ross, „China’s Naval Nationalism: Sources, Prospects, and the U. S. Response“, *International Security*, Vol. 34 No. 2, Fall 2009, pp. 46- 81.

62 O američkoj vojnoj moći i naročito „gospodarenju opštim dobrima čovečanstva“ (svetskim morima i okeanima, vazduhom i svemirom) videti: Barry R. Posen, „Command of the Commons–The Military Foundation of U. S. Hegemony“, *International Security*, Vol. 28, No. 1, Summer 2003, pp. 5 – 46.

63 Navedeni podatak autor ovog članka čuo je na predavanju koje je u Ministarstvu odbrane SAD-a, stipendistima Fulbrajtovog programa o nacionalnoj bezbednosti SAD održao nekadašnji pomoćnik zamjenika Sekretara za odbranu zadužen za Zapadnu hemisferu, gospodin R. Pardo Maurer IV. Na direktno pitanje o brzini vojnog reagovanja u bilo kojoj tački sveta, gospodin Maurer je rekao da je to vreme „između 20 – 30 minuta“. Predavanje je održano 14. februara 2006. godine u Vašingtonu, D. C.

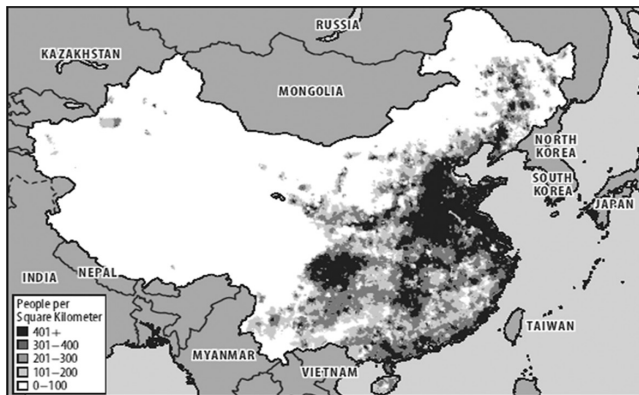
toga što treba da učini da bi ostvarila vojnu dominaciju u svetu. Kad se sve sabere i oduzme, ako ne bude došla u posed sredstava koji će joj omogućiti planetarno vojno prisustvo (Kina prema nekim podacima poseduje svega 24 balističke rakete koje mogu pogoditi teritoriju Sjedinjenih Američkih Država),⁶⁴ Kina će i u budućnosti ostati ono što i sada jeste: velika sila čiji su kapaciteti ipak samo regionalnog karaktera. Na slikama 5 i 6, dat je prikaz vojnih budžeta Kine i SAD, kao i uporedni prikaz vojnih efekta najmoćnijih država današnjice.

Slika 3: „Kina kao ostrvo“

Izvor: George L. Freidman, *The Next 100 Years*, p. 89.

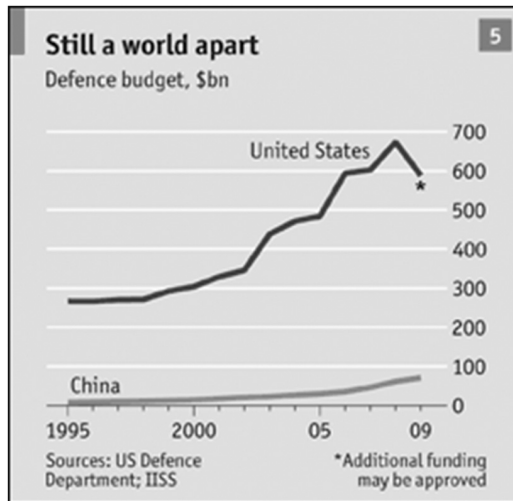
Slika 4: Gustina naseljenosti u Kini

Izvor: George L. Freidman, *The Next 100 Years*, p. 90.

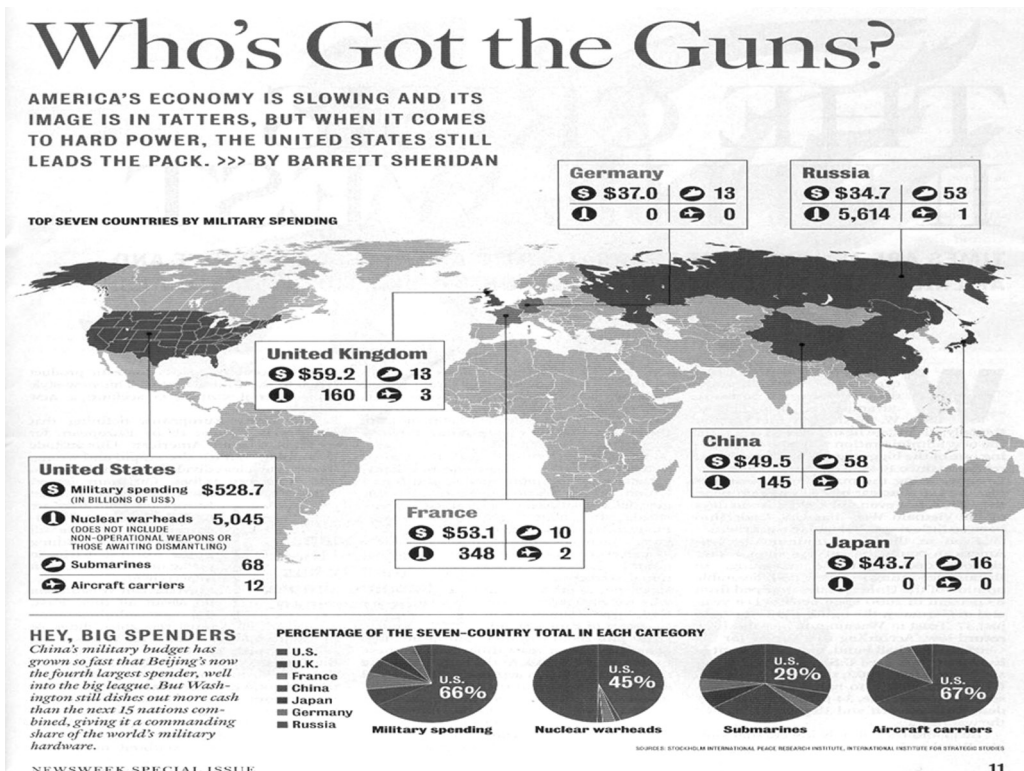
64 Videti: Zbigniew, Brzezinski, John J., Mearsheimer, „Clash of the Titans“, *Foreign Policy*, January/February 2005, pp. 46-51. Šire o kineskim nuklearnim kapacitetima videti u: Linton Brooks, „The Sino-American Nuclear Balance: Its Future and Implications“, in: Abraham Denmark, Nirav Patel, Eds., *China's Arrival: A Strategic Framework for Global Relationship*, Center for New American Security, Washington, D. C., September, 2009, izvor: Internet, 10/01/09 <http://cnas.org/node/3368> pp. 59- 76.

Slika 5: Kineski i američki vojni budžeti

Izvor: *The Economist*, October 2009, http://www.economist.com/surveys/PrinterFriendly.cfm?story_id=14678499

Slika 6: Ko šta ima od naoružanja,

Izvor: Newsweek Special Edition Issues 2008, p. 11.

KINA – DŽIN NA STAKLENIM NOGAMA?

Takođe, uprkos svojoj monolitnosti, kad se posmatra spolja, Kina je iznutra u stvari veoma podeljeno i raznoliko društvo. Strahovit ekonomski razvoj poslednjih decenija, nije doneo podjednake dobrobiti svim delovima zemlje. Unutrašnja, ruralna Kina daleko je iza „blistavih svetlosti nove Kine“ i oni koji su bili u Kini kažu da što dublje zalazite u unutrašnjost zemlje, ta razlika postaje sve očiglednija. Tako, neki tvrde da uprkos nesumnjivim uspesima koje ova zemlja beleži u poslednjih dvadesetak godina, njena „ekomonija trpi od neefikasnosti preduzeća koja su u državnom vlasništvu, ne baš jasnog finansijskog sistema, i neodgovarajuće infrastrukture.“⁶⁵ Štaviše, podaci govore da manje od 1 posto stanovništva kontroliše više od 60 procenata bogatstva zemlje, dok je taj procenat u Americi veći od 5.⁶⁶ Takođe, činjenica da je njen GDP po glavi stanovnika još uvek na nivou zemlje u razvoju, na duže staze može biti veliki uzrok nestabilnosti.⁶⁷

Dalje, proces ekonomske liberalizacije koji je Kinu i doveo tu gde danas jeste, nije bio praćen sličnim procesom kad je reč o političkim reformama. Ukoliko bi tako nešto otpočelo, veliko je pitanje kakva bi bila njena dalja sudbina. Možda se neće završiti na isti način kao na trgu Tjenanmen 1989. godine kada su protesti koji su zahtevali liberalizaciju zemlje ugušeni u krvi, ali prema nekim podacima samo je prošle godine bilo više

---

65 Videti: Joseph S. Nye, „China’s „Peaceful“ Rise“, *Project Syndicate*, Izvor: Internet, 08/26/06 http://www.project-syndicate.org/print_commentary/nye19/English.

66 Videti: Minxin Pei, „The Dark Side of China’s Rise“, *Foreign Policy*, March / April 2006, pp. 32-40. (citat je sa strane 39.)

67 Najčešći argument koji se pominje kad se govori o Kini kao budućoj svetskoj sili broj 1 je taj koji se zasniva na izuzetnom ekonomskom rastu koji Kina beleži u poslednjih trideset godina od početka reformi Denga Sjaopinga. Međutim, ekonomista iz američkog Saveta za spoljne odnose, Stiven Danavej smatra da postoje najmanje tri razloga zbog kojih se kineski privredni rast može stropoštatati u vremenu koje je pred nama. Kao prvo, izgleda da ističe vreme za model privrednog razvoja na kome je Kina postigla sve ovo što je postigla a tiče se razvoja zasnovanog na investicijama sa strane i ekonomiji koja je bila okrenuta izvozu; kao drugo, Vladavina prava u Kini ostaje nedovoljno razvijena što sve onemogućava privredni napredak na duže staze i kao treće, politička situacija u Kini dodatno otežava stvaranje ekonomskih uslova koji su potrebni da bi zemlja održala brzi privredni rast. Videti šire o tome: Steven Dunaway, *Why China May Stumble*, Council on Foreign Relations, New York, October 13 2009, izvor: internet http://www.cfr.org/publication/20384/why_china_may_stumble.html; „Iz svih razloga kosmopolitske privlačnosti Pekinga ili Šangaja, sa njihovim luksuznim Šoping molovima i otvaranjima novih prodajnih prostora uz potoke šampanjca, lako je zaboraviti koliko je Kina još uvek siromašna zemlja. Jedna od stvari koja najviše iznenađuju kad je u pitanju statistika o kineskoj ekonomiji je da je kad je reč o bruto društvenom proizvodu po glavi stanovnika Kina nije ni među prvih sto zemalja sveta. Prema podacima Međunarodnog Monetarnog Fonda Kina se 2008. godine nalazila iza Zelenortskih ostrva i Jermenije, a tik ispred Iraka i Republike Kongo.“ Videti: Geoff Dyer, „Bumps on the pitch queer the Chinese century“, *Financial Times*, September 25, 2009, izvor: internet 09/26/09 <http://www.ft.com/cms/s/0/a72d4a18-aa07-11de-a3ce-00144feabd0.html>

od 87000 javnih protesta,⁶⁸ tako da Kina veoma lako može doživeti sudbinu Sovjetskog Saveza, koji je po rečima britanskog teoretičara međunarodnih odnosa, Berija Bazana, bio „jaka sila, ali slaba država“ (u smislu da je posedovao vojne i ekonomske kapacitete velike sile, ali je iznutra uživao veoma malo poverenja među njenim vlastitim građanima tj. stepen njene legitimnosti je bio veoma nizak).⁶⁹ Uz to Kina ima dugačke granice i čak trinaest suseda, a pomenuli smo i tri mora koja je okružuju, i u kojima ipak nije suvereni gospodar. To je čini ranjivom na invaziju spolja, isto kao i u prošlosti.

Unutrašnji problemi vezani za oblast Sinkjang naseljene Ujgurima, ili problem Tibeta, takođe mogu biti značajan izvor nestabilnosti.⁷⁰ Jer, kad se pogleda nacionalni sastav Kine, uprkos tome što je stanovništvo Kine dosta homogeno kad se pogledaju samo brojevi, u praksi kineskih 8, 5 posto (koliki je procenat stanovništva koji otpada na nacionalne manjine), znači oko 110 miliona ljudi.⁷¹ Ipak, još uvek nerešeno pitanje Tajvana najveći je izazov sa kojim se Kina suočava. Tajvan je za nju „pitanje svih pitanja“ i njegovo prisajedinjenje matici je „cilj svih ciljeva“. Budući da je tako osetljiva na ovo pitanje, jasno je da je to i njena slabost.

Svememu treba dodati i veliku kinesku zavisnost od energenata, koja će se u godinama koje su pred nama dodatno povećavati. Naime, već sada Kina je drugi najveći potrošač energije, treći uvoznik nafte na svetu i jedna od najvećih uvoznica ostalih sirovina,⁷²

---

68 Kako piše Jan Bremer, „u avgustu 2005. godine kineski ministar bezbednosti Žon Jongkang“, obeodanije je da je „nekih 3, 7 miliona ljudi učestvovalo u skoro 74 000 javnih protesta tokom 2004. godine. Kineski zvaničnici tvrde da je broj demonstracija porastao na 87 000 u 2005.“ Videti: Ian Bremer, „Hu’s Power Play“, *International Herald Tribune*, Saturday – Sunday, July 15-16, 2006, p. 7. Videti takođe za slične podatke u 2009. godini u: John Plender, „US: Decline but not Fall“, op. cit.

69 Po Bazanu, „razlika između slabih i jakih država od životnog je značaja za svaku analizu nacionalne bezbednosti. U cilju olakšanja diskusije prihvatit ću ovom prilikom sledeće: **pojam (prim. D. Ž.) slaba ili jaka država odnosi se na stepen društveno-političke kohezije; slabe ili jake sile govori o tradicionalnom razlikovanju zemalja s obzirom na njihove vojne i ekonomske kapacitete, u poređenju jednih s drugima.** (podvukao – D. Ž.) Videti: Barry, Buzan, *People, States and Fear-An Agenda for International Security Studies in the Post-Cold war Era*, Pearson, Longman, New York, Second Edition, 1991, pp. 96-111. (cit. je sa strane 96.). Tu svoju tezu profesor Bazan formulisao je još 1983. godine, u prvom izdanju ove svoje knjige, kada je Sovjetski Savez još bio u tzv. „drugom Hladnom ratu“ sa Sjedinjenim Američkim Državama.

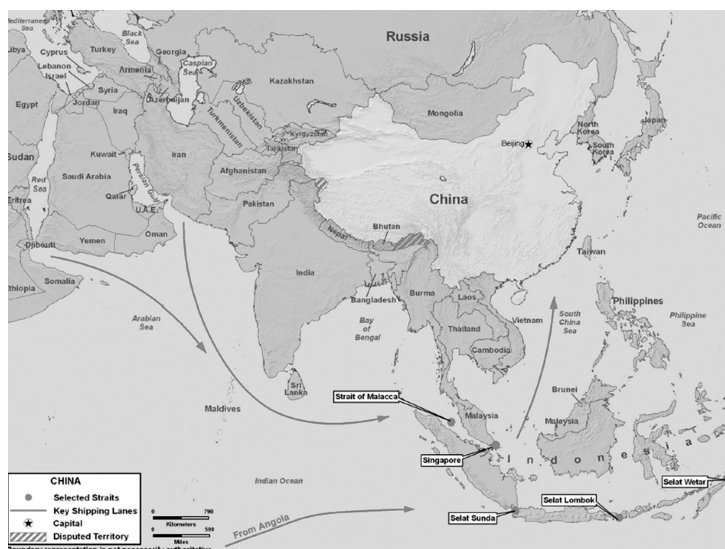
70 Po rečima jednog od najboljih američkih poznavalaca Kine, Dejvida Šemboua sa Brookings Instituta u Vašingtonu, a koji je trenutno boravi u Kini kao Fulbrajtove profesor i ima priliku da stvari posmatra iznutra, „uprkos svojoj zvaničnoj retorici koja se odnosi na etničku harmoniju a koja je dolazila od strane kineske vlade u poslednjih nekoliko meseci... realnost je da etničke tenzije ostaju oštrije nego ikada. Sve to zajedno čini kineske rukovodioce veoma nervoznim“. Videti: David Shambaugh, *The China Awaiting President Obama*, Friday November 13, 2009, Brookings Institution, Washington, D. C., izvor: 11/14/09 internet http://www.brookings.edu/opinions/2009/11_china_shambaugh.aspx?p=1; Videti takođe i: Christian Le Miere, „China’s Western Front“, *Foreign Affairs*, October 10 2009, izvor: internet 10/09/09 <http://www.foreignaffairs.com/print/65213>; ili: Christina Larson, „China’s Minority Problem- and Ours“, *Foreign Policy*, September 30, 2009, izvor: internet 10/01/09 http://www.foreignpolicy.com/articles/2009/09/30/china_s_minority_problem_and_ours

71 Videti: Harm de Blij, *Why Geography Matters – three challenges facing America: Climate Change, the Rise of China, and Global Terrorism*, Oxford University Press, New York, 2005, p. 144.

72 *Annual Report to Congress, Military Power of the People’s Republic of China 2006*, p. 1.

što je sve zajedno primorava da vodi spoljnu politiku koja će služiti i zadovoljavanju tih životno važnih, energetskih interesa. To znači, naravno i dobre odnose sa zemljama od kojih se nafta kupuje, ali i pokušaj da se linije snabdevanja za kineske tankere održavaju bezbednim. Podatak da je 80 procenata sirove nafte koju Kina uvozi tankerima, prošlo kroz Malajski prolaz u Indoneziji,⁷³ samo potvrđuje pretpostavku koliko je Kina ranjiva na bilo kakvu vrstu blokade ili izolacije koju bi eventualno SAD u nekom trenutku nametnule. Sa kapacitetima koje SAD poseduju po tom pitanju, u mogućnosti izvođenja i uspeh jedne takve akcije, ne treba ni sumnjati. Kad se svemu ovome dodaju i tzv. „nebezbednosni izazovi“ (najbolji primer je haos koji nastao oko epidemije „ptičjeg gripa“), jasno je da Kina zaista nema kapacitete da na efikasan način izađe na kraj sa jednom ovakvom situacijom. Sve ovo zajedno, po rečima poznatog sinologa u Karnegijevoj zadužbini za međunarodni mir u Vašingtonu, Minksin Peia, pokazuje da kineski uspon ima i svoju mračnu stranu.⁷⁴

Slika 7: Pomorski putevi od kritične važnosti za Kinu

Izvor: *China Military Report 2009*, p. 4.

73 Isto, p. 33. Ovu situaciju pojedini teoretičari nazivaju *kineskom malajskom dilemom*. Videti šire o tome: Ian Storey, „China’s Malacca Dilemma“, *China Brief*, Vol. 6 Issue 8, April 11 2006, izvor: internet: 11/09/09 http://www.jamestown.org/programs/chinabrief/single/?tx_ttnews%5Btt_news%5D=31575&tx_ttnews%5BbackPid%5D=196&no_cache=1 Kako tvrdi donedavni Pacifičke komande američkih oružanih snaga, Admiral Timoti Kiting, „80 posto nafte koja ide u Kinu, koja ide u Južnu Koreju, koja ide u Japan, koja ide na tajvan – 80 procenata te nafte prolazi baš tuda. Da bi došla dotle, mora da prođe kroz Indijski okean. Svakog sata kroz ovaj prolaz prođe između 8 i 10 brodova, 24 sata dnevno, sedam dana nedeljno, 365 dana u godini“. Videti: *A Combatant Comander’s Perspective On Security on Asia-Pacific*, speaker: Admiral Timothy Keating, op. cit. I zamislite kada bi neko taj prolaz blokirao. Šta bi se desilo sa svetskom ekonomijom i svetskom bezbednošću uopšte? Videti sliku 7.

74 Videti: Minxin Pei, „The Dark Side of China’s Rise“,

KINA I „VOLJA ZA MOĆ“ – PRIČA O „SREDIŠNJOJ ZEMLJI“ I KOPERNIKANSKIM OBRTIMA

Poslednji, šesti razlog zbog kojeg Kina možda neće biti sledeća svetska supersila tiče se, po našem mišljenju, nedostatka volje kod samih Kineza za takvim jednim poduhvatom. Kad je u pitanju Kina, ovo nije ništa novo i ima svoje korene duboko u istoriji. Kao jedna od najstarijih civilizacija na svetu, Kina je bila imperija praktično od svog ujedinjavanja, 221. godine pre nove ere, u vreme dinastije Čin.⁷⁵ U vekovima koji su usledili, Kina je u svom delu sveta bila ono što i jeste: „središnja zemlja“, i moćno, prostrano carstvo o čijim se bogatstvima slušalo i pričalo nadaleko. I kada je u jednom trenutku, ona mogla da zagospodari svetom, zahvaljujući izuzetno moćnoj floti koju je formirao admiral Čeng Ho u 15. veku, Kina se neočekivano povukla i okrenula sebi. Kako piše Pol Kenedi, zahvaljujući jednom carskom ediktu iz tog doba kojim je zabranjena izgradnja plovila sa više od dva jedra, „veliki ratni brodovi Čeng Hoa su istruleli usidreni. Uprkos svim mogućnostima koje su mamile preko mora, Kina je odlučila da svetu okrene leđa.“⁷⁶ Naravno, takvu situaciju iskoristila je Evropa koja je uprkos činjenici da je u poređenju sa Kinom, bila potpuni autsajder, napravila nešto što će kasnije neki istoričari nazvati „evropskim čudom“⁷⁷, to jest zavladała je svetskim morima i okeanima, došla u posed kolonija, pokrenula industrijsku revoluciju i proširivši svoj kulturni i religijski uticaj na prostoru od severnog do južnog pola, svetu udarila „evropski pečat“.

Kina je za to vreme, poput nekih drugih velikih civilizacija kao što je arapska, gubila korak sa Evropom i uljuljujući se u sećanja na „dane slave“ postala žrtva samosvesti o sopstvenoj veličini. Kao što je čuveni istoričar i čovek preko kog je Zapad „čitao“ Islam, Bernard Luis⁷⁸ napisao za Arape, tvrdeći da je „kolektivni muslimanski osećaj istorijskog nezadovoljstva i stari kompleks superiornosti koji su vekovi istorijskog opadanja transformisali, doveo do pojave spirale mržnje i pakosti, nasilja i samosažaljenja, siromaštva i represije“,⁷⁹ isto to se može reći i za Kinu u tom periodu. Na posletku, carstvo koje je sebe smatralo „centrom sveta“ doživelo je da mu ti isti Evropljani, koji im

---

75 Za istoriju Kine, a osobito njene filozofije i načina na koji se formirao njen pogled na svet, videti: Fung Ju-Lan, *Istorija kineske filozofije*, Nolit, Beograd, 1992

76 Videti: Pol Kenedi, *Uspomina i pad velikih sila*, op. cit. str. 27.

77 Videti: E. L. Jones, *The European Miracle: Environments, Economies and Geopolitics in the History of Europe and Asia*, Cambridge, U. K., 1981, navedeno prema: Isto, str. 36-51.; Takođe videti: Dragoljub R. Živojinović, *Uspomina Evrope: 1450- 1789*, Službeni List SRJ, Beograd, 1995, Treće, dopunjeno izdanje; ili, Dejvid Lendis, *Bogatstvo i siromaštvo nacija*, Stubovi kulture, Beograd, 2004

78 Videti: Bernard Luis, *Svijet Islama: vjera, narodi, kultura*, Jugoslovenska revija, Vuk Karadžić, Beograd, 1979; Bernard Luis, *Muslimansko otkriće Evrope*, Avangarda, Beograd, 2004; Bernard Luis, *Kriza Islama: sve-ti rat i svetovni teror*, Čarobna knjiga, Beograd, 2004

79 Videti: Bernard Lewis, *What Went Wrong? The Clash between Islam and Modernity in the Middle East*, Harper Perennial, New York, 2003, Reprint edition. p.159. navedeno prema: Niall Ferguson, *Colossus-The Price of America's Empire*, The Penguin Press, New York, 2004, p. 121.

nekad „nisu bili ni do kolena“, nametnu Opijumski rat, uzmu ušća velikih reka i od njih naprave svoje trgovačke ispostave, i doktrinom „otvorenih vrata“ dovedu Kinu praktično u rang kolonije. Čak se i Japan, posle „Meidji reformi“ iz 1868. godine kojim je uveo vesternizaciju zemlje i evropski (pre svega prusko-nemački) način organizovanja vojske i države, pridružio tim zemljama, i u više navrata tokom prve polovine dvadesetog veka vršio agresiju na teritoriju Kine pokušavajući da proširi svoju sferu uticaja i stekne kolonije u Istočnoj Aziji.⁸⁰ Nakon 1949. godine, pobeđe komunizma u Kini i gubitka Tajvana, situacija nije bila ništa bolja, osobito za stanovništvo same Kine. Živelo se teško, siromašno i u strahu. Ipak, Kina je polako počela da vraća status velike sile i došavši u posed nuklearnog oružja 1964. godine, kao deo Niksonove i Kisindžerove politike „otvaranja Kine“ vraćen joj je status stalne članice Saveta bezbednosti, a sukobom sa Sovjetskim Savezom počela je da traži sopstveno mesto pod suncem i sopstveni put. Krajem sedamdesetih i početkom osamdesetih godina prošlog veka, otpočele su reforme koje su i dovele do toga da danas pričamo o tome kako će Kina biti sledeća svetska supersila. Kina više nije bila Kina, već „pretnja“.

Ipak, uprkos napretku koji je zaista impresivan u svim oblastima, i činjenici da će kineska moć vremenom rasti, čini se da sami Kinezi nisu voljni da postanu to što im neki proriču. Uzaludan je, čini se, vapaj, koji je izrekao bivši zamenik državnog sekretara SAD, Robert Zelik, pozvavši Kinu da postane „akcionar u međunarodnom sistemu“⁸¹, to jest da Kina prihvati breme odgovornosti za njegovo održavanje.⁸² Situacija u Darfuru kada

---

80 O usponu Japana u rang velike sile videti: John J. Mearsheimer, *Tragedy of Great Power Politics*, pp. 172-181.

81 Ova fraza, prvi put je pomenuta u jednom govoru koji je bivši zamenik američkog državnog sekretara, Robert D. Zelik, održao u Njujorku 2005. godine. Od tada, ona je postala opšte mesto kada se govori o Kini i njenom mestu u međunarodnom sistemu. Videti na primer: Thomas J. Christensen, Deputy assistant Secretary of State for East Asian and Pacific Affairs, *China's Role in the World: Is China a Responsible Stakeholder – Remarks before the U. S.- China Economic and Security Review Commission*, Washington, D. C., August 3 2006, Izvor: Internet: 08/25/06 <http://www.state.gov/p/eap/rls/rm/69899.htm>

82 Biti velika sila ne znači imati samo materijalne kapacitete za tako nešto, već podrazumeva i prihvatanje bremena odgovornosti za održavanje stabilnosti međunarodnog sistema kojem pripada. Kako piše već pominjani akademik Ekmečić, „nije svaka velika država u isto vreme i velika sila. Ona to može da dostigne samo kad prođe za to predviđeni, ali nikad do kraja neobelodanjen ispit, u strogom odmeravanju snaga sa drugim sličnim kandidatima i kroz međunarodno ustanovljenu proceduru. Objasnjeno na slikovit način, to je isto kao sa pitanjem ko može da bude najbrži trkač na svetu. Ima puno ljudi koji uverljivo pokazuju da bi to oni mogli da budu. Ipak, sve dotle dok nisu prošli kroz službeno vođeno svetsko takmičenje i posle uredne potvrde onih koji su za to ovlašteni, oni mogu biti samo mogući kandidati za prvo mesto“. Videti: Milorad Ekmečić, „Pojam velike sile i umeće diplomatije“, u: Milorad Ekmečić, *Ogledi iz istorije*, op. cit. str. 372. Drugim rečima, biti velika sila znači imati i određena prava ali i određene obaveze. Istorija uspona i padova velikih sila u Evropi, te mnogobrojnih ratova i Kongresa kojim su se oni završavali (kada su novopridošle velike sile, postajale ne samo vojno i ekonomski najmoćniji akteri u tadašnjem međunarodnom sistemu, već su postajali i garanti svih mirovnih sporazuma od Mira u Vestfaliji iz 1648. godine pa naovamo) na najbolji način govori o tome. Videti šire o tome: A. Craig, Alexander L. George, *Force and Statecraft – Diplomatic Problem of Our Time*, pp. ix-xiii; 3-24. Oxford University Press, New York, 1995, Henri Kisindžer, *Obnovljeni svijet - Meternih, Kastlerau i problemi mira 1812- 1822*, Nakladni Zavod Matice Hrvatske, Zagreb, 1976

Kinezi koji, inače kupuju najveći deo proizvodnje sudanske nafte,⁸³ nisu hteli da reaguju u vezi sa genocidom koji se tamo odvijao, najbolja je potvrda pragmatičnosti spoljne politike Kine. Iako je teško odrediti koje je pravo ponašanje Kine, Evan S. Medeiros, analitičar RAND korporacije i jedan od vodećih poznavalaca kineske spoljne politike danas, smatra da „Kina ne želi da zameni Sjedinjene Američke Države kao predominantna svetska sila. Njene elite trenutno ne žele da Kina bude globalni lider rame uz rame sa Sjedinjenim Državama. Kineski rukovodioci smatraju da su unutrašnji izazovi koji muče Kinu previše veliki da bi se preuzeli rizici i odgovornost koje svetsko liderstvo podrazumeva i priznaju da im nedostaju sredstva za tako nešto. Oni se takođe plaše da će im uloga globalnog lidera odvratiti pažnju i usmeriti energiju od preko potrebnog nacionalnog razvoja, a bespoštedno ubrzati netrpeljivost prema Kini u regionu (Istočne Azije – prim. D. Ž.)“⁸⁴

Kako to tvrdi profesor Tai Ming Čong sa Univerziteta Kalifornije u San Dijegu, kineska *velika strategija* (najjednostavnije kazano, velika strategija je koncept koji govori o tome kako države definišu svoje interese, kako vide pretnje koje stoje pred njima i sredstva koja im stoje na raspolaganju da bi te interese ostvarili i pretnje otklonili)⁸⁵ traga za situacijom u kojoj će Kina biti ekonomski prosperitetna zemlja, stabilna iznutra i priznata i prihvaćena spolja kao velika sila.⁸⁶ „Čekajući svoj trenutak“ Kina će se bar još neko vreme, povinovati tzv. „*doktrini 24 karaktera*“ (ime je dobila po broju kineskih znakova u toj rečenici) koju je izrekao bivši vrhovni lider Deng Sjao Ping 1991. godine. On svojim naslednicima savetuje „*mirno posmatrajte, osigurajte poziciju Kine,*

---

83 Videti: Peter S. Goodman, „China Invests Heavily In Sudan’s Oil Industry“ Izvor: Internet 09/12/06 <http://www.washingtonpost.com/wp-dyn/articles/A21143-2004Dec22.html>; Za slične argumente o kineskoj nespremnosti da svoje strateške interese žrtvuje zarad održavanja globalnih javnih dobara videti i: Stephanie T. Kleine-Ahlbrandt, „Beijing, Global Free Rider“, *Foreign Policy*, November 12 2009, izvor: Internet, 11/14/09, http://www.foreignpolicy.com/articles/2009/11/12/beijing_global_free_rider?print=yes&hidecomments=yes&page=full

84 Videti: Evan S. Medeiros, *China as International Actor: Activism, Opportunism and Diversification*, RAND Corporation, Santa Monica, Ca., 2009, izvor: internet 10/13/09 http://www.rand.org/pubs/monographs/2009/RAND_MG850.pdf Po rečima već pominjanog analitičara Karnegi Fondacije iz Vašingtona Minksin Peia, „Uspom Kine izazvao je strah i nelagodnost a ne entizijazam među azijskim državama. Prema istraživanju Čikaškog Saveta za spoljne poslove, samo deset posto Japanaca, 21 procenat stanovnika Južne Koreje i 27 posto Indonežana odgovorilo je potvrdno na pitanje da li bi se osećali lagodno ako bi Kina bila budući lider u Aziji.“ Videti: Minxin Pei, „Think Again: Asia’s Rise“, *Foreign Policy*, June 2009, izvor: internet 06/22/09 http://www.foreignpolicy.com/articles/2009/06/22/think_again_asias_rise?print=yes&hidecomments=yes&page=full

85 Šire o velikim strategijama videti u: Paul Kennedy, Ed., *Grand Strategies in War and Peace*, Yale University Press, New Haven, 1991; ili: Dragan R. Simić, *Svetska politika*, Fakultet političkih nauka, Čigoja štampa, Beograd, 2009, str. 149-190. O kineskoj velikoj strategiji videti: Avery Goldstein, „An Emerging China’s Emerging Grand Strategy- A Neo-Bismarckian Turn?“, in: G. John Ikenberry, Michael Mastanduno, Eds., *International Relations Theory and Asia-Pacific*, Columbia University Press, New York, 2003, pp. 57-106.

86 Videti: Tai Ming Cheung, *China’s National Security in the 21st Century: The Grand Strategy of a Rising Great Power*, Lecture, Fulbright Program on U. S. National Security, University of California, San Diego, January 2006

*poslovima pristupajte smireno, krijte naše kapacitete i sačekajte naše vreme, držite se po strani, i nikada ne prezajte za vođstvom*⁸⁷. Da li će jednog dana Kina hteti i biti u stanju da zahteva i svetsko vođstvo, ostaje da se vidi. Ipak, treba ponovo naglasiti, i to niko ne može da spori, da je Kina još od svog nastanka bila i ostala imperija, i to imperija sa „najdužim radnim stažom“ na svetu koji se ne meri u godinama ili vekovima, već u milenijumima.⁸⁸ Njena imperijalna samosvest, bez koje inače nema ni velikih sila ni

---

87 Videti: „Deng Puts Forward New 12-Character Guiding Principle for Internal and Foreign Policies,” Ching Pao (Hong Kong), No. 172, pp. 84-86, 5 November 1991. FBIS HK0611100091, Navedeno prema: *Annual Report to Congress- Military Power of the People's Republic of China 2006*, p. 7. Prema Evanu Medeirosu, Hu Đintao i sadašnja, četvrta generacija kineskih lidera (računajući naravno od vremena osnivanja Narodne Republike Kine 1949. godine - pre njih to su bili Mao Ce Dung, Deng Sjao Ping, pa Đijang Cemin a koja će 2012. godine biti zamenjena petom generacijom lidera) koristili su termine kao što su „miroljubivi razvoj“ ili zalaganje za postojanje „harmoničnog sveta“. U tom smislu tri dugoročna diplomatska prioriteta Kine u narednom periodu biće: 1) **odbrana suvereniteta i teritorijalnog integriteta zemlje** 2) **ekonomski razvoj** i 3) **sticanje i zadržavanje međunarodnog statusa i poštovanja Kine u međunarodnim odnosima**. Sa druge strane postoji po njemu i pet spoljnopolitičkih ciljeva Kine (koji su za razliku od dugoročnih diplomatskih prioriteta promenljiviji i zavise od percepcije pretnji u spoljašnjem okruženju Kine kao i unutrašnjih problema). Ti spoljnopolitički ciljevi su: **ekonomski razvoj, razuveravanje** (u smislu da žele da razuvere svoje susede i ostale velike sile, pre svega SAD da im od Kine dolazi bilo kakva pretnja u bezbednosnom smislu), **kontrakontejnment** to jest sposobnost da se druge zemlje spreče da ometaju slobode delovanja Kine u regionu i svetu uopšte, **diversifikacija pristupa prirodnim bogatstvima** neophodnim za dalji razvoj Kine kao i **smanjenje prostora i uticaja** koje u međunarodnim odnosima ima Tajvan. Videti: Videti: Evan S. Medeiros, *China as International Actor: Activism, Opportunism and Diversification*, op. cit. Po rečima Dejvida Šemboua sa Brukings Instituta u Vašingtonu „dok je Kina unutra podeljena oko svog identiteta u međunarodnim odnosima i uloge koju bi htela da igra u globalnoj politici, njoj takođe nedostaju mnogi instrumenti i moć kako bi se kompletnije posvetila svetskim poslovima. Ona takođe ima drugačije interese u svetu u razvoju od onih koji imaju Sjedinjene Američke Države. Dok je zvanični Vašington potpuno u pravu kad traži od Kine da uradi više na međunarodnom planu, verovatno je da će biti razočaran kineskom spremnošću i voljom da urade tako nešto.“ Videti: David Shambaugh, *The China Awaiting President Obama*, op. cit. ; Na sličan način razmišlja i jedan od najpoznatijih kineskih stručnjaka za međunarodne odnose, Vang Đisi, dekan Škole za međunarodne studije u Peking. On tvrdi da „Ako koristimo današnji indeks razvoja da bismo predviđali stvari koje će se dešavati tokom narednih deset ili dvadeset godina, često ćemo doći do pogrešnih zaključaka. Predviđanje da će Sovjetski Savez prestići Sjedinjene Države tokom 1970-ih, i predviđanje da će Nemačka i Japan uraditi to isto tokom 1980-ih, su se kasnije pokazala kao netačna. Prilikom predviđanja daleke budućnosti, analitičari treba da zauzmu oprezniji stav. Ukoliko Kina ne bude mogla da upravlja preobražajem ekonomskog rasta, uvećanje kineske moći biće u ozbiljnom problemu. Najvažnija stvar je da dobro upravljamo svojim vlastitim poslovima, a ne da težimo da prestignemo druge zemlje.“ Videti: Conversation: Concerns and Hopes of Obama's first Visit (David Shambaugh, Wang Jisi and Joseph S. Nye, Jr.), Global Times, November 12 2009, izvor: internet 11/14/09 <http://opinion.globaltimes.cn/top-photo/2009-11/484898.html>

88 Već pominjani profesor međunarodnih odnosa na Univerzitetu Harvard, Džozef S. Naj, piše da je adekvatnije koristiti termin „**ponovno pojavljivanje**“ (podvukao- D. Ž.) Kine (misli se na njen status velike sile) nego frazu „uspon Kine“, koja je danas postala opšte mesto. Naime, on tvrdi da je „tehnološki i ekonomski posmatrano Kina bila svetski lider (iako bez globalnog domašaja) od 500 do 1500 godine nove ere. Tek u poslednjih petsto godina pretekle su je Evropa i Amerika“. Videti: Joseph S. Nye, „China's „Peaceful“ Rise“, *Project Syndicate*, op. cit.

stvaranja velikih imperija, nikada nije bila mrtva, a čini se da je danas življa nego ikada.⁸⁹ Problem je samo u tome, što je i tada kao i sada, Kina bila imperija čiji je domašaj pre bio regionalni nego svetski.⁹⁰

* * *

U svakom slučaju, pred Kinom je u proteklih nekoliko godina stajalo nekoliko ozbiljnih testova njenog statusa kao dolazeće svetske supersile. Oba su istina simbolička, ali jako značajna, ako ništa drugo a ono za prestiž, koji ponekad ume da bude važniji i od same „tvrde“ moći koja stoji iza njega. Za sile koje su u usponu, poput Kine, to je naročito važno, jer time stiče legitimitet u očima sveta da je „velika“. Prvi je, naravno, organizacija Letnjih Olimpijskih igara koje su veoma uspešno održane u Pekingu 2008. godine, a drugi je „Svetska izložba“ u Šangaju, sledeće godine.⁹¹ Da li će se jednog dana o ova dva događaja govoriti kao o simboličkom početku „kineske ere“ i kineske dominacije u svetskim poslovima, pokazaće vreme. Mi smatramo, da će čak i da se to desi, po rečima Sjuzan Širk, bivšeg visokog zvaničnika Stejt Dipartmenta u drugoj Klintonovoj administraciji zaduženog za Istočnu Aziju i Pacifik, Kina ipak biti samo jedna „krhka supersila“⁹².

89 Kako piše Farid Zakarija, tokom „2006. i 2007. godine, kineska televizija je emitovala serijal od dvanaest epizoda pod naslovom *Uspon velikih sila*, s jasnim ciljem da poduči javnost...Urađena je pažljivo i inteligentno, s produkcijom u stilu televizija BBC ili PBS i pokrila je uspon devet velikih sila, od Portugalije i Španije do Sovjetskog Saveza i Sjedinjenih Država, uz intervjuje s naučnicima svetskog glasa... U poslednjoj epizodi, u direktnom predočavanju naravoučenija serijala otkriva se šta je ključno za zemlju kako bi postala velika sila: nacionalna kohezija, ekonomski i tehnološki uspeh, politička stabilnost, vojna moć, kulturna kreativnost i magnetska privlačnost (u smislu meke moći-prim. D. Ž.). Videti: Farid Zakarija, *Post-američki svet*, op. cit. str. 105-106.

90 Videti, između ostalog: Zbignjev Bžežinski, *Velika šahovska tabla*, op. cit. str. 148-162.

91 Kina je, nije preterivanje to reći, u poslednjih nekoliko godina opsednuta konceptom meke moći i širenjem kineskog uticaja u svetu ovim putem. U tom smislu o ovome se govori na najvišim partijskim sastancima, u sredstvima javnog informisanja kao i za fakultetskim katedrama. Osnivanje Konfucije instituta (jedan takav osnovan je i kod nas na Filološkom fakultetu Univerziteta u Beogradu, dok je u Sjedinjenim Američkim Državama u poslednjih pet godina osnovano više od šezdeset) samo je jedan od primera toga. Videti: „A Message from Confucius“, *The Economist*, October 22 2009, izvor: internet 11/15/09 http://www.economist.com/surveys/PrinterFriendly.cfm?story_id=14678507 Kako piše Dejvid Barboza, novinar Njujork Tajmsa, „Kina planira da u narednih nekoliko godina potroši više milijardi dolara na razvoj indutrije zabave i medijskih giganta koje će moći da se takmiče sa džinovima poput Njuz Korporejšn ili Tajm Vorner... Ovim potezom Peking se nada da će popraviti imidž zemlje u inostranstvu i da će na taj način, a ne korišćenjem vojne moći pridobiti saveznike i prijatelje.“ Videti: David Barboza, „China Years to Form Its Own Media Empires“, *The New York Times*, October 5 2009, izvor: Internet, 10/05/09, <http://chinhdangvu.blogspot.com/2009/10/china-years-to-form-its-own-media.html>; o kineskoj mekoj moći videti šire u: Joshua Kurlantzik, *Charm Offensive: How China's Soft Power is Transforming the World*, Yale University Press, New Haven, Co., 2007; ili: Mingjiang Li, Ed., *Soft Power: China's Emerging Strategy in International Politics*, Lexington Books, Lanham, Maryland, 2009; S obzirom da je „meka moć najslabija karika u lancu kineske sveobuhvatne nacionalne moći“ ostaje da se vidi da li će Kina uspeti u ovom ambicioznom i nimalo lakom pokušaju. Videti: isto, p. 28.

92 Videti: Susan L. Shirk, *China, Fragile Superpower – How China's Internal Politics Could Derail Its Peaceful Rise*, Oxford University Press, New York, 2007

LITERATURA:

- A Combatant Commander's Perspective On Security on Asia-Pacific*, speaker: Admiral Timothy Keating, Commander, U. S. Pacific Command, Center for Strategic and International Studies, Washington, D. C., Tuesday, September 15 2009, izvor: internet 09/20/09 <http://csis.org/event/military-strategy-forum-combatant-commanders-perspective-security-asia-pacific>
- Ahlbrandt -Kleine, Stephanie T., „Beijing, Global Free -Rider“, *Foreign Policy*, November 12 2009, izvor: internet 11/14/09 http://www.foreignpolicy.com/articles/2009/11/12/beijing_global_free_rider?print=yes&hidecomments=yes&page=full
- „A Message from Confucius“, *The Economist*, October 22 2009, izvor: internet 11/15/09 http://www.economist.com/surveys/PrinterFriendly.cfm?story_id=14678507
- „Annual Report to Congress, Military Power of the People's Republic of China 2009“, Izvor Internet, <http://www.defenselink.mil/pubs/>
- Angang, Hu, Honghua, Men, „The Rising of Modern China: Comprehensive national Power and Grand Strategy“, izvor: internet: 11/09/09 www.irchina.org/en/pdf/hag.pdf
- Barboza, David, „China Yearns to Form Its Own Media Empires“, *The New York Times*, October 5 2009, izvor: internet 10/05/09 <http://chinhangvu.blogspot.com/2009/10/china-yearns-to-form-its-own-media.html>
- Barnett, Michael, Duvall, Raymond, „Power in International Politics“, *International Organization*, 59, Winter 2005
- Berenskoetter, Felix, Williams, M. J., Eds., *Power in World Politics*, Routledge, London, 2007
- Booth Ken., Wheeler, Nicholas J., *The Security Dilemma – Fear, Cooperation and Trust in World Politics*, Palgrave Macmillan, London, 2008
- Bremer, Ian, „Hu's Power Play“, *International Herald Tribune*, Saturday – Sunday, July 15-16, 2006
- Brooks, Linton, „The Sino-American Nuclear Balance: Its Future and Implications“, in: Abraham Denmark, Nirav Patel, Eds., *China's Arrival: A Strategic Framework for Global Relationship*, Center for New American Security, Washington, D. C., September, 2009, izvor: Internet, 10/01/09 <http://cnas.org/node/3368>
- Brzezinski, Zbigniew, Mearsheimer, John J., „Clash of the Titans“, *Foreign Policy*, January/February 2005
- Bulgakov, Mihail, *Majstor i Margarita*, Večernje novosti, Beograd, 2004
- Busby, Dr Joshua W., „The Need for Power: Implications of China Energy Security and Climate Change Policies for Sino –American Relations“, in: Abraham Denmark, Nirav Patel, Eds., *China's Arrival: A Strategic Framework for Global Relationship*, Center for New American Security, Washington, D. C., September, 2009, izvor: Internet, 10/01/09 <http://cnas.org/node/3368>
- Buzan, Barry, *People, States and Fear—An Agenda for International Security Studies in the Post-Cold war Era*, Pearson, Longman, New York, Second Edition, 1991
- Buzan, Barry, *Regions and Powers: The Structure of International Security*, Cambridge University Press, Cambridge, UK, 2003
- Bžežinski, Zbignjev, *Velika šahovska tabla*, CID, Podgorica, 1999
- Carpenter, Ted Galen, *America's Coming War with China: A Collision Course over Taiwan*, Palgrave, Macmillan, New York, 2006
- Chellaney, Brahma, „Obama should speak up for India in Beijing“, *Financial Times*, November 12 2009, izvor: internet 11/13/09 <http://www.ft.com/cms/s/0/8ad9b826-cff3-11de-a36d-00144feabdc0.html>;
- Cheung, Tai Ming, *China's National Security in the 21st Century: The Grand Strategy of a Rising Great Power*, Lecture, Fulbright Program on U. S. National Security, University of California, San Diego, January 2006

- Chindia – The 21st Century Challenge, Izvor: Internet http://www.heartland.it/_lib/_docs/2005_03_chindia_the_21st_century_challenge.pdf
- Christensen, Thomas J., *China's Role in the World: Is China a Responsible Stakeholder – Remarks before the U. S.–China Economic and Security Review Commission*, Washington, D. C., August 3 2006, Izvor: Internet: 08/25/06 <http://www.state.gov/p/eap/rls/rm/69899.htm>
- Christensen, Thomas J., "China, the U. S. – Japan Alliance, and the Security Dilemma in East Asia", in: G. John Ikenberry, Michael Mastanduno (eds.), *International Relations Theory and Asia-Pacific*, Columbia University Press, New York, 2003
- CLA: The Worldfactbook*, The Central Information Agency, Washington, D. C., 2009, izvor: Internet 10/26/09 <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/rankorder/2119rank.html>
- Cohen, Warren I., „China's Rise in Historical Perspective“, *The Journal of Strategic Studies*, Vol. 30, No. 4–5, August–October 2007
- Craig, A., George, Alexander L., *Force and Statecraft—Diplomatic Problem of Our Time*, pp. ix–xiii; 3–24. Oxford University Press, New York, 1995
- De Blij, Harm, *Why Geography Matters – three challenges facing America: Climate Change, the Rise of China, and Global Terrorism*, Oxford University Press, New York, 2005
- Dimitrijević, Vojin, Stojanović, Radoslav, *Međunarodni odnosi*, Službeni list SRJ, Beograd, 1996
- Doyle, Michael W., *Ways of War and Peace – Realism, Liberalism and Socialism*, W. W. Norton & Company, New York, 1997
- Dunaway, Steven, *Why China May Stumble*, Council on Foreign Relations, New York, October 13 2009, izvor: internet http://www.cfr.org/publication/20384/why_china_may_stumble.html
- Dyer, Geoff, „Bumps on the pitch queer the Chinese century“, *Financial Times*, September 25, 2009, izvor: internet 09/26/09 <http://www.ft.com/cms/s/0/a72d4a18-aa07-11de-a3ce-00144feabdc0.html>
- Efird, Brian, Kugler Jacek, and Genna, Gaspare, „From War to Integration: Generalizing Power Transition Theory“, *International Interactions*, 2003
- Ekmečić, Milorad, *Ogledi iz istorije*, Službeni list SRJ, Beograd, 1999
- Emmott, Bill, *Rivals- How the Power Struggle between China, India and Japan will Shape Our Next Decade*, Allen Lane, London, 2008
- Evans, Graham, Newnham, Jeffrey, *The Penguin Dictionary of International Relations*, Penguin Books, London, 1999
- Ferguson, Nial, „A World Without Power“, *Foreign Policy*, July / August 2004
- Ferguson, Niall, „Empires with Expiration Dates“, *Foreign Policy*, September/October 2006
- Ferguson, Niall, *Colossus – The Price of America's Empire*, The Penguin Press, New York, 2004
- Ferguson, Niall, *Empire – The Rise and Demise of the British World Order and the Lessons for a Global Power*, Basic Books, New York, 2002
- Ferguson, Niall, Kotlikoff, Laurence J., „Going Critical– American Power and the Consequences of Fiscal Overstretch“, *The National Interest*, Fall 2003
- Ferguson, Nial, *Uspnon novca – finansijska povijest svijeta*, Ljevak, Zagreb, 2009
- Filimonović, Milljan, „Uzroci spoljnopolitičke ofanzive Rusije“, *Međunarodna politika*, Godina LVIII, br. 1125–1126, januar – jun 2007
- Fox, W. T. R., *The Super-Powers: The United States, Britain and Soviet Union– their Responsibility for the Peace*, Harcourt, Brace, New York, 1944

- Fridman, Tomas L., *Svet je ravan*, Dan Graf, Beograd, 2007
- Friedman, Thomas L., *The World is Flat - The Brief History of the 21st Century*, Farrar Straus Giroux, New York, 2005
- Friedman, George, *The Next 100 years: Forecast for the 21st Century*, Doubleday, New York, 2009
- Funabashi, Yoichi, „The Tokio Trials“, *Foreign Affairs*, November/ December 2009
- Gaddis, John Lewis, *Cold War - A New History*, The Penguin Press, New York, 2005
- Gelb, Leslie H., *Power Rules: How Common Sense can Rescue American Foreign Policy*, Harper Collins, New York, 2009
- Glaser, Bonnie S., Morris, Lyle, „Chinese perceptions of U. S. Decline and Power“, *China Brief*, The Jamestown Foundation, Volume IX, Issue 14, July 9, 2009, pp. 4-7. izvor: Internet: 10/25/09 http://www.jamestown.org/programs/chinabrief/single/?tx_ttnews%5Btt_news%5D=35241&tx_ttnews%5BbackPid%5D=25&cHash=444d48ec32
- Gleni, Miša, *Balkan 1804-1999: nacionalizam, rat i velike sile*, Samizdat B92, Beograd, 2001
- Goldstein, Avery, „Power Transitions, Institutions, and China's Rise in East Asia: Theoretical Expectations and Evidence“, *The Journal of Strategic Studies*, Vol. 30, No. 4-5, August-October 2007
- Goldstein, Avery, „An Emerging China's Emerging Grand Strategy- A Neo-Bismarckian Turn?“, in: G. John Ikenberry, Michael Mastanduno, Eds., *International Relations Theory and Asia- Pacific*, Columbia University Press, New York, 2003
- Goodman, Peter S., „China Invests Heavily In Sudan's Oil Industry“ Izvor: Internet 09/12/06 <http://www.washingtonpost.com/wp-dyn/articles/A21143-2004Dec22.html>
- Grant, Charles, *Is Europe doomed to fail as a Power* (with response by a Robert Kooper), Centre for European Reform, Brussels, July 2009, izvor: Internet 08/01/09 http://www.cer.org.uk/pdf/essay_905.pdf
- Haas, Richard N., „The Age of Nonpolarity: What Will Follow U. S. Dominance“, *Foreign Affairs*, May/ June 2008, izvor: Internet 05/01/09 <http://www.foreignaffairs.com/articles/63397/richard-n-haass/the-age-of-nonpolarity>
- Hatoyama, Yukio, „A New Path for Japan“, *The New York Times*, August 26, 2009, izvor: internet 09/01/09 <http://www.nytimes.com/2009/08/27/opinion/27iht-edhatoyama.html>
- Huntington, Samuel P., „The Lonely SuperPower“, *Foreign Affairs*, March/ April 1999, pp. 35-49.;
- Jervis, Robert, „Cooperation under Security Dilemma“, *World Politics*, 30, January, 1978
- Joffe, Josef, „Defying History and Theory: The United States as the Last Remaining Superpower“, in: G. John Ikenberry, Ed., *America Unrivaled - The Future of the Balance of Power*, Cornell University Press, Ithaca, NY, 2002
- Joffe, Josef, „The Default Power: The False Prophecy of America's Decline“, *Foreign Affairs*, September/ October 2009, izvor: Internet 09/05/09 <http://www.foreignaffairs.com/articles/65239/josef-joffe/the-default-power>
- Joffe, Josef, „The Default Power“, *The New York Times*, Thursday, August 20, 2009, izvor: Internet: 08/30/09 <http://www.nytimes.com/2009/08/21/opinion/21iht-edjoffe.html>
- Joffe, Josef, *Überpower: The Imperial Temptation of America*, W. W. Norton & Company, New York, 2006
- Ju-Lan, Fung, *Istorija kineske filozofije*, Nolit, Beograd, 1992
- Kaplan, Robert D., „China's Two - Ocean's Strategy“, in: Abraham Denmark, Nirav Patel, Eds., *China's Arrival: A Strategic Framework for Global Relationship*, Center for New American Security, Washington, D. C., September, 2009, izvor: Internet, 10/01/09 <http://cnas.org/node/3368>

- Kaplan, Robert D., *Imperial Grunts – The American Military on the Ground*, Random House, New York, 2005
- Kenedi, Pol, *Ušpon i pad velikih sila*, Službeni List SRJ, Beograd, CID, Podgorica, 1999
- Kennedy, Paul, „Is this the end of the American Era“, *The Sunday Times*, October 12, 2008, izvor: Internet, 12/03/08 http://www.timesonline.co.uk/tol/news/world/us_and_americas/article4926356.ece
- Kennedy, Paul, „Birth of a Superpower“, *Time*, July 3, 2006, Vol. 168, No. 1
- Kisindžer, Henri, *Da li je Americi potrebna spoljna politika*, BMG, Beograd, 2003
- Kisindžer, Henri, *Diplomatija*, Verzalpres, Beograd, 1999
- Kisindžer, Henri, *Obnovljeni svijet- Meternih, Kastlerau i problemi mira 1812- 1822*, Nakladni Zavod Matice Hrvatske, Zagreb, 1976
- Kissinger, Henry, „An End of Hubris“, *The Economist*, November 18th, 2008, izvor: Internet, 11/25/08 http://www.economist.com/theworldin/PrinterFriendly.cfm?story_id=12574180
- Knowlton, Brian, „In America, a Day to reflect on impact of 9/11“, *International Herald Tribune*, Tuesday, September 12, 2006
- Kotkin, Stephen, „The Unbalanced Triangle: What Chinese- Russian Relations Mean for the United States“, *Foreign Affairs*, October 9 2009, izvor: internet 10/09/09 <http://www.foreignaffairs.com/print/65230>
- Kugler Jacek, and Tamen, Ronald, *Regional Challenge: China's Rise to Power*, izvor: internet 10/17/09 <http://www.apcss.org/Publications/Edited%20Volumes/RegionalFinal%20chapters/Chapter4Kugler.pdf>
- Kurlantzik, Joshua, *Charm Offensive: How China's Soft Power is Transforming the World*, Yale University Press, New Haven, Co., 2007
- Lake, David A., *Entangling Relations – American Foreign Policy in its Century*, Princeton University Press, Princeton, New Jersey, 1999
- Lake, David, „Beyond Anarchy- The Importance of Security Institutions“, *International Security*, Vol. 26, No. 1 Summer 2001
- Larson, Christina, „China's Minority Problem- and Ours“, *Foreign Policy*, September 30, 2009, izvor: internet 10/01/09 http://www.foreignpolicy.com/articles/2009/09/30/china_s_minority_problem_and_ours
- Layne, Christopher, Schwartz, Benjamin, „Twilight of Pax Americana“, *Los Angeles Times*, Tuesday, September 29, 2009, izvor: Internet: 09/30/09 <http://www.latimes.com/news/opinion/commentary/la-oe-schwarz29-2009sep29,0,2544713,print.story>
- Leffler, Melvyn P., *For the Soul of Mankind: The United States, the Soviet Union, and the Cold War*, Hill and Wang, New York, 2007
- Lemke, Douglas, „Great Powers in the Post-Cold War World: A Power Transition Perspective“, in: T. V. Paul, James J. Wirtz, and Michel Fortman, Eds., *Balance of Power – Theory and Practice in the 21st Century*, Stanford University Press, Stanford, Ca., 2004
- Lemke, Douglas, *Regions of War and Peace*, Cambridge University Press, Cambridge, 2002
- Lendis, Devid, *Bogatstvo i siromaštvo nacija*, Stubovi kulture, Beograd, 2004
- Lo, Bobo, *The Axis of Convenience: Moscow, Beijing and the New Geopolitics*, Brookings Institution Press, Washington, D. C., Chatham House, London, 2008
- Lord Kinross, *The Ottoman Centuries – The Rise and Fall of the Turkish Empire*, Morrow Quill Paperback, New York, 1977
- Luis, Bernard, *Krizna Islama: sveti rat i svetovni teror*, Čarobna knjiga, Beograd, 2004

- Macmillan, Margaret, *Paris 1919 – Six Months that Changed the World*, Random House Trade Paperbacks, New York, 2002
- Mearsheimer, John J., *The Tragedy of Great Power Politics*, W. W. Norton, New York, 2001
- Mearsheimer, John J., „The Future of American Pacifier“, *Foreign Affairs*, Volume 80 No. 5, September/October 2001
- Medeiros, Evan S., *China as International Actor: Activism, Opportunism and Diversification*, RAND Corporation, Santa Monica, Ca., 2009, izvor: internet 10/13/09 http://www.rand.org/pubs/monographs/2009/RAND_MG850.pdf
- Miere, Le, Christian, „China’s Western Front“, *Foreign Affairs*, October 10 2009, izvor: internet 10/09/09 <http://www.foreignaffairs.com/print/65213>
- Mingjiang Li, Ed., *Soft Power: China’s Emerging Strategy in International Politics*, Lexington Books, Lanham, Maryland, 2009
- Miršajmer, Džon, *Tragedija politike velikih sila*, Udruženje za studije Sjedinjenih Američkih Država u Srbiji, Beograd, 2009
- Moravcsik, Andrew, „Washington Cries Wolf- Don’t believe the hype: Beijing’s military buildup isn’t as scary as it seems“, *Newsweek*, March 22 2008, izvor: Internet, 11/09/09, <http://www.newsweek.com/id/128415/output/print>
- Naj, Džozef S., Jr., *Kako razumevati međunarodne sukobe*, Stubovi kulture, Beograd, 2006
- Nye, Joseph S., Jr., „Understanding U. S. Strenth“, *Foreign Policy*, Fall 1988
- Nye, Joseph S., Jr., „Soft Power“, *Foreign Policy*, Fall, 1990
- Nye, Joseph S., Jr., *Bound to Lead – The Changing Nature of American Power*, Basic Books, New York, 1990
- Nye, Joseph S., Jr., *Power in Global Information Age: From Realism to Globalization*, Routledge, London, 2004
- Nye, Joseph S., Jr., *Soft Power – The Means to success in World Politics*, Public Affairs, New York, 2004
- Nye, Joseph S., „China’s „Peaceful“ Rise“, *Project Syndicate*, Izvor: Internet, 08/26/06 http://www.project-syndicate.org/print_commentary/nye19/English
- Patel, Nirav, „Introduction“, pp. 3-19. in: Abraham Denmark, Nirav Patel, Eds., *China’s Arrival: A Strategic Framework for Global Relationship*, Center for New American Security, Washington, D. C., September, 2009, izvor: Internet, 10/01/09 <http://cnas.org/node/3368>
- Pei, Minxin, „The Dark Side of China’s Rise“, *Foreign Policy*, March / April 2006
- Pei, Minxin, „Think Again: Asia’s Rise“, *Foreign Policy*, June 2009, izvor: internet 06/22/09 http://www.foreignpolicy.com/articles/2009/06/22/think_again_asias_rise?print=yes&hidecomments=yes&page=full
- Plender, John, „US: Decline but not Fall“, *Financial Times*, November 11 2009, izvor: internet: http://www.ft.com/cms/s/708b1a50-cef9-11de-8a4b-00144feabdc0,dwp_uuid=03d100e8-2fff-11da-ba9f-00000e2511c8,print=yes.html
- Posen, Barry R., „Command of the Commons–The Military Foundation of U. S. Hegemony“, *International Security*, Vol. 28, No. 1, Summer 2003
- Preble, Christopher A., *The Power Problem: How American Military Dominance make us Less safe, Less Prosperous and Less Free*, Cornell University Press, Ithaca, New York, 2009
- Pregled*, Ambasada SAD u Beogradu, br. 252, 1992
- Rofe, J. Simon, „Under the Influence of Mahan“: Theodore and Franklin Roosevelt and their Understanding of American National Interest“, *Diplomacy and Statecraft*, Vol. 19, No. 4, 2008, pp. 732-745.

- Rosecrance, Richard, „Croesus and Caesar – the Essential Transatlantic Symbiosis“, *The National Interest*, Summer 2003
- Ross, Robert, S. „China’s Naval Nationalism: Sources, Prospects, and the U. S. Response“, *International Security*, Vol. 34 No. 2, Fall 2009, pp. 46- 81.
- Shambaugh, David, *The China Awaiting President Obama*, Friday November 13, 2009, Brookings Institution, Washington, D. C., izvor: internet 11/14/09 http://www.brookings.edu/opinions/2009/11_china_shambaugh.aspx?p=1
- Shirk, Susan L., *China, Fragile Superpower – How China’s Internal Politics Could Derail Its Peaceful Rise*, Oxford University Press, New York, 2007
- Simić, Dragan R., *Nauka o bezbednosti – savremeni pristupi bezbednosti*, Službeni List SRJ, Fakultet političkih nauka, Beograd, 2002
- Simić, Dragan R., *Poredak sveta*, Zavod za udžbenike i nastavna sredstva, Beograd, 1999
- Simić, Dragan R., *Svetska politika*, Fakultet političkih nauka, Čigoja štampa, Beograd, 2009
- Storey, Ian, „China’s Mallacca Dilemma“, *China Brief*, Vol. 6 Issue 8, April 11 2006, izvor: internet: 11/09/09 http://www.jamestown.org/programs/chinabrief/single/?tx_ttnews%5Btt_news%5D=31575&ctx_ttnews%5BbackPid%5D=196&no_cache=1
- Šušić, Slavoljub, *Balkanski geopolitički košmar*, Vojna knjiga, Beograd, 1995
- Tammen, Ronald L., et al., *Power Transitions: Strategies for the 21st Century*, Chatham House, New York, 2000
- Tellis, Ashley J., Bially, Janice, Layne, Christopher, Mcpherson, Melissa, *Measuring National power in the PostIndustrial Age*, RAND Corporation, Santa Monica, Ca., 2000, izvor: internet: 11/01/09 http://www.rand.org/pubs/monograph_reports/MR1110/
- Thottam, Jyoti, „A Rivalry on the Roof of the World“, *Time*, Monday, November 2, 2009, izvor: 11/03/09 <http://www.time.com/time/magazine/article/0,9171,1931739,00.html>
- Treverton, Gregory F., Jones, Seth G., „Measuring Power: How to Predict Future Balances“, *Harvard International Review*, izvor: internet 10/01/09 <http://www.entrepreneur.com/tradejournals/article/print/133706587.html>
- Treverton, Gregory F., Jones, Seth G., *Measuring National Power*, RAND Corporation, Santa Monica, Ca., 2005, izvor: internet 11/01/09 http://www.rand.org/pubs/conf_proceedings/2005/RAND_CF215.pdf
- Walt, Stephen M., „Keeping the World „Off-Balance“: Self-Restraint and U. S. Foreign Policy“, in: G. John Ikenberry, ed., *America Unrivaled- The Future of the Balance of Power*, Cornell University Press, Ithaca, 2002
- Xing, Li, „Hu, Obama set up New Economic Dialog“, *The China Daily*, 01. April 2009, Izvor: Internet 04/01/09 http://www.chinadaily.com.cn/china/2009-04/01/content_7640364.htm
- Young, John, Kent, John, *International Relations Since 1945*, Oxford University Press, New York, 2004
- Zakaria, Fareed, „China: Appease...or Contain? Speak softly, Carry a Veiled Threat“, *The New York Times Magazine*, Sunday, February 18th 1996, izvor: Internet: 10/17/09 <http://www.nytimes.com/1996/02/18/magazine/china-appease-or-contain-speak-softly-carry-a-veiled-threat.html?pagewanted=all>
- Zakaria, Fareed, „Nixon to China, Bush to India“, *Newsweek*, February 27, 2006
- Zakaria, Fareed, *From Wealth to Power: The Unusual Origins of America’s World Role*, Princeton University Press, Princeton, New Jersey, 1998
- Zakarija, Farid, *Post-američki svet*, Heliks, Smederevo, 2009
- Živojinović, Dragoljub R., *Uspon Evrope: 1450- 1789*, Službeni List SRJ, Beograd, 1995, Treće, dopunjeno izdanje

Dragan Živojinović

SIX REASONS FOR WHICH CHINA WILL NOT BE THE NEXT WORLD SUPERPOWER

Abstract:

There are six reasons represented in this article to explain why China won't be the next world superpower. The first reason argues that the rise and fall of the Great powers is more of a long process than something that happens overnight. Second one poses the question if China really presents the biggest treat to the United States' supremacy in world affairs. American reaction to the supposed rise of China is explored in the third reason. The fourth part of this article gives insight in China's real capacities for the world dominance. Challenges that lie in China's future are laid out in the fifth part. Finally, sixth reason states that China doesn't really have the wish for the world leadership, at least for the time being.

Key words: International Relations; Foreign Policy; Great Powers; Power; The United States of America; China